

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Diplomová práce

Situace ve finanční gramotnosti v EU

Vypracovala: Žaneta Blahoutová

Vedoucí práce: Ing. Liběna Kantnerová, Ph.D.

České Budějovice 2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Žaneta BLAHOUTOVÁ**
Osobní číslo: **E12689**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Situace ve finanční gramotnosti v EU**
Zadávající katedra: **Katedra účetnictví a financí**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Zmapovat aktivity zemí EU v oblasti finanční gramotnosti a vyvodit závěry a případná doporučení pro ČR.

Osnova:

1. Úvod

2. Literární rešerše

- seznámení s pojmem finanční gramotnost
- publikace týkající se finanční gramotnosti v jednotlivých zemích
- projekty finanční gramotnosti v jednotlivých zemích
- finanční vzdělávání na základních a středních školách
- výzkum finanční gramotnosti v jednotlivých zemích

3. Metodika

- seznámení se s daty a jejich využití pro vlastní analýzu
- vlastní analýza, komparace dat a využití statistických metod

4. Praktická část

- aktivity jednotlivých zemí EU v oblasti zvýšení finanční gramotnosti a jejich následné porovnání

5. Závěr

6. Seznam odborné literatury

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

50 - 60 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BERTL, I. Kapitoly o finanční gramotnosti. Triton, 2012. 80 s. ISBN 978-80-7387-622-7.

KIYOSAKI, R., T. Unfair advantage: the power of financial education : what schools will never teach you about money. 1st ed. Scottsdale: Plata, 2011, 273 s. ISBN 9781612680101.

KIYOSAKI, R. T., LECHTER, S. L. Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne. Praha: Pragma, 2001, 214 s. ISBN 80-72058223.

MINCHER, B. The Secrets of Money. Braun Media. LLC. 2007. 426 s. ISBN 978-0-9797003-9-9.

SKOŘEPA, M., SKOŘEPOVÁ, E. Finanční a ekonomická gramotnost. Mníšek pod Brdy: Scientia, 2008. 197 s. ISBN 978-80-86960-40-1.

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Liběna Kantnerová, Ph.D.

Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce:

1. března 2013

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2014

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 1. března 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma „Situace ve finanční gramotnosti v EU“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Onšovicích dne

.....

Žaneta Blahoutová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Ing. Liběně Kantnerové, Ph.D. za odborné rady a cenné připomínky, které mi poskytla při zpracování této diplomové práce.

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Literární rešerše	3
2.1 Finanční gramotnost.....	3
2.2 Finanční vzdělávání.....	7
2.2.1 Národní strategie finančního vzdělávání.....	8
2.2.2 Standardy finanční gramotnosti	8
2.3 Ochrana spotřebitele.....	13
2.4 Projekty OECD	16
2.5 Výzkum finanční gramotnosti.....	20
2.6 Iniciativy Světové banky v oblasti finanční gramotnosti.....	24
3. Metodika	26
4. Řešení a výsledky	29
4.1 Aktivity České republiky v oblasti zvyšování finanční gramotnosti	29
4.2 Aktivity Slovenské republiky v oblasti zvyšování finanční gramotnosti.....	34
4.3 Aktivity Německa v oblasti zvyšování finanční gramotnosti	38
4.4 Aktivity Polska v oblasti zvyšování finanční gramotnosti.....	42
4.5 Aktivity Nového Zélandu v oblasti zvyšování finanční gramotnosti.....	45
4.6 Vlastní průzkum finanční gramotnosti.....	49
5. Závěr	63
Summary.....	65
Seznam literatury	66
Seznam tabulek a grafů	
Příloha	

1. Úvod

Tato diplomová práce se zabývá finanční gramotností v Evropské unii. V současné době se o tomto tématu hodně diskutuje, protože v Evropské unii existuje ještě stále málo finančně gramotných lidí. Proto už několik let je v jednotlivých zemích zavedeno finanční vzdělávání pro žáky základních škol a studenty středních škol, buď jako samostatný předmět nebo v rámci ostatních předmětů, například v rámci občanské výchovy.

Je důležité znát finanční produkty, které finanční instituce nabízí svým klientům. Existuje spousta finančních poradců, pojišťovacích agentů, kteří řeknou lidem o nabízených produktech i to, co není pravda. A to jenom proto, aby z prodaných produktů získali provizi.

Většina domácností si nevede rodinný rozpočet. Tato skutečnost vede k většímu utrácení, protože domácnosti nemají pod kontrolou své výdaje. Když si sepíší své pravidelné příjmy a výdaje, mohou potom hledat položky, které nejsou nutným výdajem, tudíž by mohli jejich nezahrnutím do měsíčního rozpočtu ušetřit.

Docela velikým problémem je zabezpečení občanů ve stáří, s prodlužováním života totiž přibývá stále více lidí v důchodovém věku a jednotlivé státy přestávají mít peníze na vyplácení starobních důchodů. Proto je důležité, aby se lidé už od produktivního věku na tuto situaci připravili a začali si spořit.

Cílem diplomové práce je zmapovat aktivity zemí Evropské unie v oblasti finanční gramotnosti a vyvodit závěry a případná doporučení pro Českou republiku.

Teoretická část práce se nejdříve bude zabývat důležitými pojmy týkající se finanční gramotnosti, které jsou jakýmsi úvodem do této problematiky. Dále zde bude poukázáno na finanční vzdělávání, které je nezbytné pro zvyšování finanční gramotnosti. Práce se dotkne i oblasti ochrany spotřebitele a v souvislosti s tím bude poukázáno i na zadluženost občanů České republiky. Nakonec zde budou popsány projekty OECD a iniciativy Světové banky v oblasti finanční gramotnosti a také rozebrány jednotlivé výzkumy finanční gramotnosti.

2. Literární rešerše

2.1 Finanční gramotnost

Pro pojem finanční gramotnost existuje spousta definic. Dokument Národní strategie finančního vzdělávání ho vysvětluje takto: „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občanů nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*“ (MF ČR, MŠMT ČR, MPO ČR, 2010)

Z této definice vyplývá, že se finanční gramotnost vztahuje pouze na osobní či rodinné finance. A jelikož je součástí pojmu ekonomická gramotnost, tak zahrnuje z malé části i problematiku daní a makroekonomie.

OECD definuje finanční gramotnost jako „ kombinaci pochopení produktů s pojmy a schopnosti spotřebitele ocenit finanční rizika a příležitosti, aby mohl učinit správná rozhodnutí, a aby věděl, kam se má obrátit o pomoc a aby mohl přijímat další účinná opatření ke zlepšení svého finančního well-being.“ (OECD, 2005)

Finanční gramotnost se často zaměřuje za finanční kvalifikaci, přičemž finanční kvalifikace je širší pojem, protože obsahuje finanční znalosti a inteligenci, finanční dovednosti, schopnosti a pravomoc a finanční odpovědnost.

Finanční znalosti a inteligence znamenají schopnost manipulovat s penězi ve všech jejich různých formách, využití a funkcích, včetně schopnosti vypořádat se s každodenními finančními záležitostmi a učinit správná rozhodnutí pro uspokojení vlastních potřeb.

Finanční dovednosti, schopnosti a pravomoc znamenají schopnost aplikovat znalosti a inteligenci v celé řadě kontextů, včetně předvídatelné a neočekávané situace a včetně schopnosti řídit a řešit jakékoliv finanční problémy nebo příležitosti.

Finanční odpovědnost znamená schopnost ocenit širší dopad finančních rozhodnutí na osobní život, rodinu a širší komunitu.

Finančně kvalifikovaný občan je tedy ten, kdo má schopnosti a sebedůvěru uvědomit si své finanční možnosti, ví, kam se má obrátit o pomoc, aby mohl činit informovaná rozhodnutí a účinná opatření ke zlepšení jeho finančního blahobytu (Orton, 2007).

Finanční gramotnost obsahuje tři složky: peněžní, cenovou a rozpočtovou gramotnost.

Peněžní gramotnost pokrývá kompetence nezbytné pro správu peněz jak v hotovostní, tak bezhotovostní formě a popisuje transakce s nimi spojené. Dále zahrnuje znalosti a dovednosti, které člověk musí mít, aby se co nejlépe orientoval ve finančních produktech a službách, jako jsou stavební spoření, spotřebitelské úvěry, hypoteční úvěry, leasing a další.

Cenová gramotnost zahrnuje kompetence nezbytné pro chápání cenových mechanismů a inflace. Člověk, který je cenově gramotný, pochopí fungování nabídky a poptávky, tvorbu ceny, tvorbu DPH, správně rozlišuje mezi reálnou a nominální úrokovou sazbou.

Rozpočtová gramotnost obsahuje kompetence nezbytné pro správu rozpočtu, tj. zahrnuje definice a typy rozpočtů, příjmů, výdajů. Člověk, který je finančně gramotný, dokáže správně sestavit osobní a rodinný rozpočet (Dvořáková, Smrčka, 2011).

Ten, kdo se stane finančně gramotným, tak:

- a) ví, kolik vlastní přibližně aktuálně peněz,
- b) sestavuje si rodinný nebo osobní rozpočet a sleduje jeho dodržování (případně ho průběžně upravuje),
- c) plánuje své výdaje alespoň na měsíc dopředu,
- d) je připraven na situaci ztráty hlavního příjmu a ví, jak dlouho by byl schopen pokrýt životní náklady po ztrátě příjmu,
- e) vytváří si rezervy, tj. např. odkládá pravidelně část svých příjmů,
- f) aktivně řeší otázku, z čeho bude žít ve stáří,
- g) pokud si vybírá finanční produkt, zvažuje více nabídek a více zdrojů informací,
- h) zná základní finanční produkty, např. v oblasti platebních karet umí rozlišit kartu debetní od karty kreditní,
- i) zná rizika spojená s některými finančními produkty,
- j) ví, jak se má zachovat v případě odcizení či ztrátě platební karty,
- k) ví, podle čeho si vybírat finanční produkty, např. spotřebitelský úvěr,

- l) platí své účty včas,
- m) dříve než si něco koupí, pečlivě zvažuje, zda si to může dovolit,
- n) uvědomuje si, že nelze získat současně minimální míru rizika, vysoký výnos a okamžitou likviditu,
- o) má připraveno řešení v případě obtížné finanční situace,
- p) pokud není schopen splácet své závazky, informuje o tom věřitele,
- q) pokud uvažuje o půjčce nebo úvěru, zohledňuje jak cenu půjčky (RPSN), tak také svou možnost splácení (Pilař, 2012).

Existují autoři, kteří se ve svých knihách zabírají problematikou finanční gramotnosti a finančního vzdělávání. Situace finančně nigramotných lidí jim není cizí a touto cestou se snaží finanční gramotnost zvýšit. Jsou to například Robert T. Kiyosaki, Robert E. Llewellyn, Braun Mincher, nebo čeští ekonomové Pikora se Šichtařovou.

Robert T. Kiyosaki – Unfair Advantage: The Power of Financial Education

Kiyosaki píše o pěti nefér výhodách, a to o vědomostech, daních, dluhu, riziku a reciprocitě. Pokud tyto výhody člověk chápe, stává se finančně vzdělaným a navíc se může stát za určitých podmínek i bohatým.

Vědomosti člověk získává vzděláváním, v tomto případě finančním vzděláváním. Musí umět rozlišovat aktiva a pasiva, kapitálové zisky a hotovostní toky. Bez pořádného finančního vzdělávání toto rozlišovat neumí, a tak se stane, že zůstane v chudé nebo ve střední vrstvě, bude pracovat pro peníze a bude platit vysoké daně.

Pokud je člověk finančně vzdělaný, orientuje se lépe v daňové problematice, platí nízké nebo žádné daně, a to je další nespravedlivou výhodou. A proč tento člověk platí nízké daně? Protože jeho peníze pracují pro něj nebo pro něj pracují peníze jiných lidí. Tito finančně vzdělaní lidé jsou většinou majitelé nebo investoři. Vysoké daně platí zaměstnanci a samostatně výdělečně činní.

Další nefér výhodou je umět správně používat dluh. Bohatí lidé umí dluhem získat aktiva, která produkují hotovostní tok s nekonečnou návratností.

Nejvyšší kontrolu nad rizikem mají finančně vzdělaní lidé. Mohou investovat do různých aktiv s různě vysokým rizikem, ale ví, jak velká investice se jim vyplatí a za jakých podmínek už ne.

Podle tohoto autora bohatí lidé znají zákony reciprocity, a to:

- a) Dávej a dostaneš.
- b) Nauč se dávat více.
- c) Využij sílu souhrnného finančního vzdělávání (Kiyosaki, 2011).

Vladimír Pikora a Markéta Šichtařová – Všechno je jinak anebo Co nám neřekli o důchodech, euru a budoucnosti

Tito autoři se v této knize zabývají mimo jiné i zabezpečením na stáří. Představují tři pilíře důchodového zabezpečení, které v České republice existují, a píší o jejich výhodách a nevýhodách pro lidi v důchodovém věku. Dokonce natočili video pod názvem „Nechceme se v důchodu pást!“, kde upozorňují lidi na nedostatky současného systému důchodového zabezpečení. Tito autoři doporučují spíše si spořit na důchod nějak jinak než v penzijních fondech. Dále píší o dalších možnostech zvýšení příjmů, které by potom lidé využili na zlepšení životní úrovně v důchodovém věku, například investování do akcií, dluhopisů, nemovitostí, zlata, uměleckých sbírek nebo uložení peněz do různých fondů. Ale upozorňují také na velké nevýhody, různě velké riziko, likviditu a výnos (Pikora, Šichtařová, 2011).

2.2 Finanční vzdělávání

Existuje rozdíl mezi finanční gramotností a finančním vzděláváním.

Finanční vzdělávání je proces, pomocí kterého se spotřebitelé a investoři zdokonalují ve svých znalostech, co se týče finančních produktů a služeb, a dále jsou schopni provádět taková opatření k tomu, aby si zlepšili své finanční zdraví. Tento celý proces by tedy měl vést k finanční gramotnosti (Dvořáková, Smrčka, 2011).

OECD definuje finanční vzdělávání jako „proces, jehož prostřednictvím si uživatelé finančních služeb i investoři zvyšují porozumění finančním produktům a pojmům a současně prostřednictvím informací, instrukcí a nestranných rad vytvářejí schopnost uvědomovat si finanční rizika i finanční příležitosti, schopnost provádět informovaný výběr, učí se, kam se obrátit o radu či pomoc a provádět další kroky vedoucí ke zlepšování své finanční well-being“ (OECD, 2005).

Česká republika v oblasti finančního vzdělávání si stanovila tři hlavní priority:

- 1) Aktivní a odpovědná účast na finančním trhu – aby se spotřebitel stal aktivním účastníkem na finančním trhu, potřebuje k tomu určitou úroveň finanční gramotnosti. S tím souvisí i odpovědnost za využívání finančních produktů a služeb.
- 2) Prevence proti předlužení – spousta domácností s nízkými příjmy a s nízkou úrovní finanční gramotnosti se dostává do dluhů i kvůli tomu, že si berou půjčky na věci, které nejsou důležité. Jsou to například dovolená, dárky k Vánocům. Pak se často dostávají do situace, kdy nejsou tyto půjčky schopny splácet. Proto by měly domácnosti posuzovat na základě svých finančních možností, které půjčky si mohou dovolit vzít, a orientovat se na dluhy, které mají z dlouhodobého hlediska spíše charakter investice, jako jsou například hypotéky.
- 3) Zajištění na stáří – v současné době už nemůžou důchodci spoléhat pouze na státní důchodové zabezpečení. Populace stárne a ubývá lidí v produktivním věku, kteří přispívají na důchod lidem v poproduktivním věku. Proto by měli mít lidé takovou úroveň finanční gramotnosti, aby se dokázali orientovat v produktech, jako je dobrovolný systém penzijního připojištění, a jeho prostřednictvím si zajistili život ve stáří.

Česká republika spustila koordinované finanční vzdělávání v roce 2006, následně byla schválena strategie finančního vzdělávání. V tom samém roce zahájila činnost Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, kterou řídí Ministerstvo financí. Pracovní skupinu tvoří

zástupci státu, profesní asociace, spotřebitelské organizace, experti zaměřeni na oblast vzdělávání. V roce 2007 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Ministerstvem financí a s Ministerstvem průmyslu a obchodu vydalo Standardy finanční gramotnosti. Tyto standardy jsou součástí dokumentu Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách a dochází k jejich implementaci do školního vzdělávání. Pedagogickým pracovníkům byly poskytnuty metodické příručky, akreditované vzdělávání a do některých vysokoškolských programů byla zavedena výuka finanční gramotnosti. Od roku 2008 Česká národní banka dohlíží nad ochranou spotřebitele a součástí dohledu je i finanční vzdělávání. Od roku 2009 v České národní bance funguje projekční tým finančního vzdělávání, který vytváří a podporuje projekty, které mají vést ke zvyšování finanční gramotnosti občanů ČR (MF ČR, MŠMT ČR, MPO ČR, 2010).

2.2.1 Národní strategie finančního vzdělávání

Národní strategie finančního vzdělávání byla schválena vládou dne 10. května 2010 a na jejím základě je nutno činit opatření vedoucí ke zvýšení úrovně finanční gramotnosti občanů ČR. Tato opatření musí být v souladu se standardy a trendy, které jsou obvyklé v členských státech Evropské unie.

Národní strategie obsahuje principy finančního vzdělávání, a to:

- princip obecnosti – účelem projektů je rozvíjení a zvyšování úrovně finanční gramotnosti a nesmí se týkat propagace konkrétních produktů a služeb,
- princip odbornosti – projekt nesmí postrádat odbornou stránku, vzdělavatelé by měli mít dostatečné schopnosti a dovednosti a
- princip zacílení – cílové skupiny jsou jasně vymezeny a každá cílová skupina musí být vhodně informována tak, aby nedocházelo k chybné interpretaci (Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 2013).

2.2.2 Standardy finanční gramotnosti

Jelikož je zlepšení finanční gramotnosti cílem nejen České republiky, ale i zemí Evropské unie, zavádějí jednotlivé země postupně na základních a středních školách finanční vzdělávání. V České republice byly vytvořeny 3 standardy finanční gramotnosti pro žáky a studenty základních a středních škol a každý standard obsahuje popis znalostí, které by měl mít každý žák a student po absolvování dané problematiky.

Jsou to:

1. Standard finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně základní školy
2. Standard finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně základní školy
3. Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy, který je současně standardem dospělého občana (MF ČR, MPO ČR, MŠMT ČR, 2007).

Tabulka 1: Standard finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně základní školy

	Peníze	Hospodaření domácností	Finanční produkty
Obsah	hotovostní a bezhotovostní forma peněz	rozpočty, příjmy a výdaje domácností	úspory
	způsoby placení	nárok na reklamaci	půjčky
	banka jako správce peněz		
Výsledky	používá peníze v běžných situacích	na příkladu ukáže, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje	vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vrátet dluhy
	odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze		

Zdroj: MF, MPO, MŠMT: Systém budování finanční gramotnosti (vlastní úprava)

Tabulka 1 poukazuje na obsah standardu finanční gramotnosti, podle kterého se žáci 1. stupně základní školy učí, a dále ukazuje výsledné znalosti, které by po absolvování této tematiky měl mít každý žák 1. stupně základní školy.

Tabulka 2: Standard finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně základní školy

Produkt	Obsah	Výsledky
Peníze	nakládání s penězi	na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
	tvorba ceny	na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
		objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
	Inflace	popíše vliv inflace na hodnotu peněz

Zdroj: MF, MPO, MŠMT: Systém budování finanční gramotnosti (vlastní úprava)

Tabulka 3: Standard finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně základní školy - pokračování

Produkt	Obsah	Výsledky
Hospodaření domácností	rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti	sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů
		objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu
	základní práva spotřebitelů	vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele
Finanční produkty	služby bank, aktivní a pasivní operace	uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení
	produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků	uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeby, úspory, investice)
		uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing)
	pojištění	uvede nejčastější druhy pojištění a navrhně, kdy je využít
	úročení	vysvětlí význam úroku placeného a přijatého

Zdroj: MF, MPO, MŠMT: Systém budování finanční gramotnosti (vlastní úprava)

V tabulce 2 a tabulce 3 je obsažen standard pro žáky 2. stupně základní školy. Jelikož jsou tito žáci starší oproti žákům 1. stupně, musí toho znát pochopitelně více o jednotlivých oblastech, to znamená o penězích, hospodaření domácností a finančních produktech.

Tabulka 4: Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy

Peníze	placení (v tuzemské i zahraniční měně)	používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze za použití kursovního lístku
	tvorba ceny	stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH
		vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období...
	rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH...) a klamavé nabídky	
inflace	vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede příklady, jak se důsledkům inflace bránit	
Hospodaření domácností	rozpočet domácnosti	rozliší pravidelné a nepravidelné příjmy a výdaje a na základě toho sestaví rozpočet domácnosti
		navrhne, jak řešit schodkový rozpočet a jak naložit s přebytkovým rozpočtem domácnosti

Zdroj: MF, MPO, MŠMT: Systém budování finanční gramotnosti (vlastní úprava)

Tabulka 5: Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy - pokračování

Produkt	Obsah	Výsledky
Finanční produkty	přebytek finančních prostředků	navrhne způsoby, jak využít volné finanční prostředky (spoření, produkty se státním příspěvkem, cenné papíry, nemovitosti...)
		vybere nejvýhodnější produkt pro investování volných finančních prostředků a vysvětlí proč
	nedostatek finančních prostředků	vybere nejvýhodnější úvěrový produkt s ohledem na své potřeby a zdůvodní svou volbu
		posoudí způsoby zajištění úvěru a vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení
		vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN
	pojištění	vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby
Práva spotřebitele	předpisy na ochranu spotřebitele	na příkladu vysvětlí, jak uplatňovat práva spotřebitele (při nákupu zboží a služeb včetně produktů finančního trhu)
	obsah smluv	na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy včetně jejích všeobecných podmínek

Zdroj: MF, MPO, MŠMT: Systém budování finanční gramotnosti (vlastní úprava)

Tabulka 4 a tabulka 5 obsahují standard pro žáky střední školy. Oproti žákům základní školy standard obsahuje i oblast práva spotřebitele, kde se řeší předpisy na ochranu spotřebitele a obsah smluv. Žáci střední školy mají po absolvování této tematiky takovou úroveň finanční gramotnosti, která jim v běžném životě umožní se snadno orientovat ve finančních produktech, které jsou poskytovány na finančním trhu.

2.3 Ochrana spotřebitele

S finanční gramotností souvisí pojem ochrana spotřebitele, který je podrobně vysvětlen v zákoně o ochraně spotřebitele. Spotřebitelem je fyzická osoba, která při koupi zboží či služby nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání (Česko, 2010).

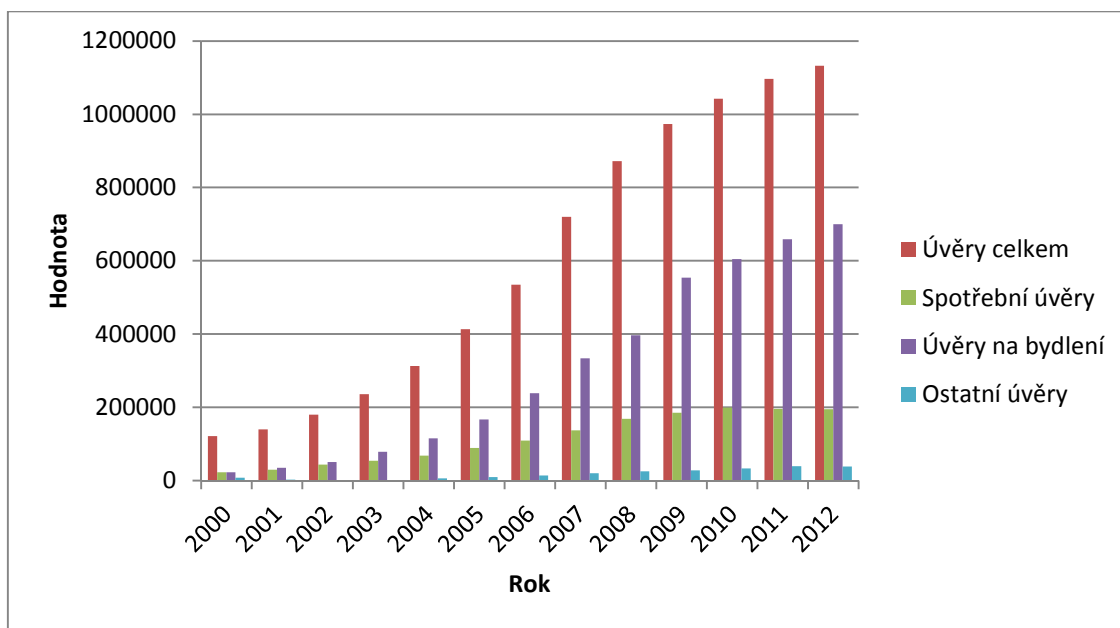
Hlavní problémy spotřebitelů, kteří se potýkají s nedostatečnou úrovní finanční gramotnosti, spočívají v tom, že:

- se nedostatečně seznámí s podmínkami koupě určitého produktu a ceníkem,
- podepíší smlouvu bez jejího pečlivého pročtení,
- nedokážou dlouhodobě propočítat schopnost splácet úvěr,
- zcela důvěřují v ústní informace prodejce,
- přeceňují vlastní znalosti a zkušenosti zejména v oblasti investic.

Toto chování spotřebitelů, k nimž dále patří snaha mít jakoukoli věc co nejrychleji i za cenu úvěru či půjčky, způsobuje, že se snadno spotřebitelé dostanou do dluhové pasti (Zamrazilová, 2011).

Zadluženost domácností každým rokem stoupá, přesahuje už 1,1 bilionu Kč, což je vidět na grafu 1.

Graf 1: Zadluženost domácností v letech 2000 – 2012 (v mil. Kč)

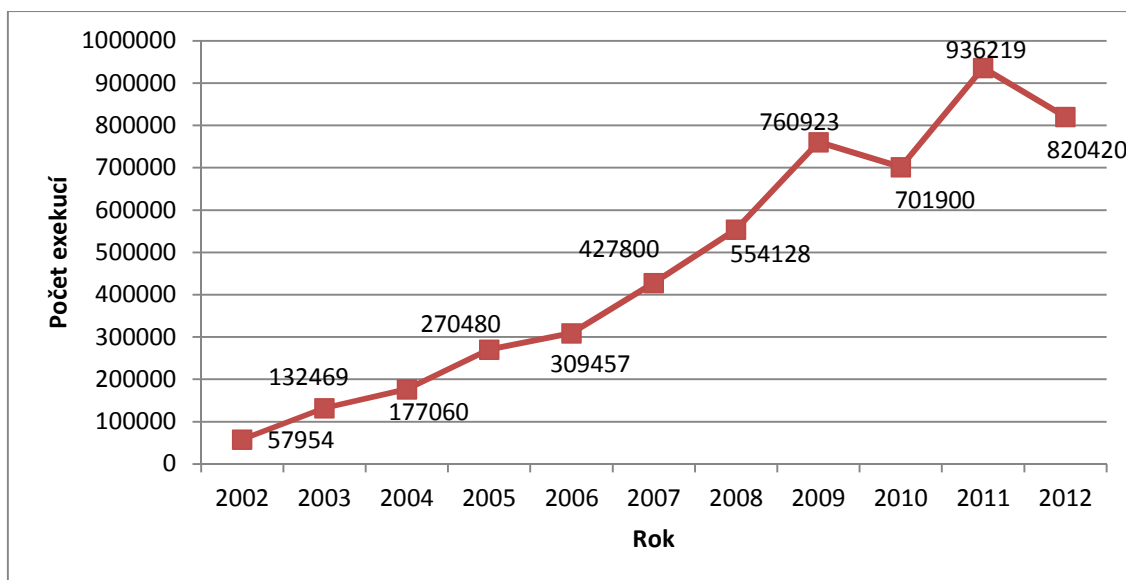

Zdroj: ČNB, Databáze časových řad ARAD

Graf 1 dále ukazuje, že domácnosti si nejvíce berou úvěry na bydlení. Množství poskytnutých spotřebních úvěrů rostlo až do roku 2010, pak začalo klesat.

V roce 2011 mělo 15 % domácností hypoteční úvěry a přibližně 25 % domácností spotřební úvěry (Zamrazilová, 2011).

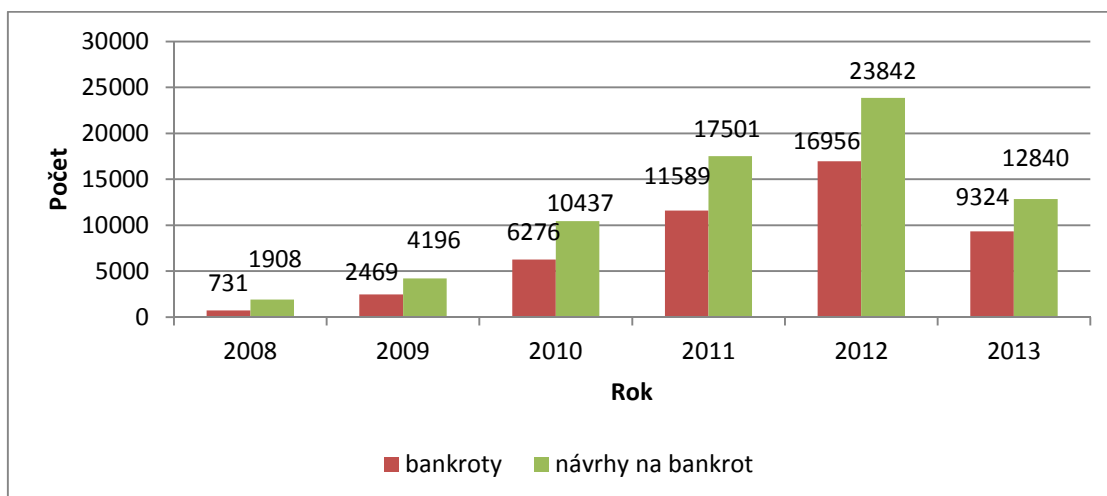
Graf 2: Počet nařízených exekucí v letech 2002 - 2012

Zdroj: www.hypoindex.cz

Jelikož mnoho domácností nezvládá své úvěry splácet, zvyšuje se počet exekucí, dokonce i počet osobních bankrotů. Ale jak je vidět na grafu 2, v roce 2012 počet nařízených exekucí klesl o více než 100 000.

Graf 3: Počet bankrotů a návrhů na bankrot v letech 2008 - 2013

Zdroj: Cribis.cz

Graf 3 ukazuje, že stále stoupá počet návrhů na bankroty, tudíž i počet bankrotů. Hodnota v roce 2013 je pouze uvedena za první polovinu roku. (doplním příští rok)

Bohužel se spotřebitel potýká každý den s nástrahami obchodníků a poradců, pohybuje se v čím dál složitějším ekonomickém prostředí. Existují praktiky obchodníků, vůči kterým se těžko může bránit finančně nigramotný spotřebitel. Mezi tyto praktiky patří nekalé, klamavé a agresivní obchodní praktiky.

Nekalá obchodní praktika je taková obchodní praktika, kdy podnikatel svým jednáním dosáhne toho, že spotřebitel učiní takové rozhodnutí, které by jinak neučinil.

Klamavá obchodní praktika je taková obchodní praktika, kdy podnikatel užije nesprávný údaj nebo zapomene uvést důležitý údaj nebo důležitý údaj uvede nesrozumitelným nebo nejednoznačným způsobem. Dále pokud podnikatel prezentuje své výrobky či služby a tato prezentace vede k záměně s jinými výrobky či službami.

Agresivní obchodní praktika je taková obchodní praktika, kdy se spotřebitel nemůže při koupi zboží či služby svobodně rozhodnout, protože podnikatel ho ke koupi donucuje, obtěžuje ho, nebo dokonce používá fyzickou sílu, aby ovlivnil spotřebitelovo rozhodnutí (Česko, 2008).

Pracovníci ve finančních institucích mají více informací, jsou více finančně vzdělaní, aby mohli poskytovat kvalitní informace o svých produktech, aby mohli lépe produkty prodávat. Proto ochrana spotřebitele se snaží vyrovnávat slabší postavení spotřebitele vůči poskytovateli finanční služby. Jejím cílem je snížit riziko, že této informační přesily nebude poskytovatel finanční služby zneužívat.

A tohoto cíle může být dosahováno různými nástroji:

- a) zajištěním dostatečného množství informací, aby se spotřebitelé mohli na jejich základě správně a odpovědně rozhodovat o pořízení té nabízené služby či koupi výrobku,
- b) zvýšením finanční gramotnosti prostřednictvím finančního vzdělávání pro správné vyhodnocení informací a učinění správného rozhodnutí a
- c) zaručením možnosti spotřebitelů prosazovat svá rozhodnutí, chránit svá práva a případné možnosti se účinně bránit (Dvořáková, Smrčka, 2011).

2.4 Projekty OECD

Národní strategie finančního vzdělávání

Finanční vzdělávání se stalo důležitým doplňkem chování na trhu a zlepšení finančního chování je dlouhodobou politickou prioritou v mnoha zemích. OECD a její mezinárodní skupina pro finanční vzdělávání provádějí výzkum a vyvíjejí nástroje k navrhování a zavádění národních strategií finančního vzdělávání. Každý členský stát vytváří svou národní strategii finančního vzdělávání, která představuje výsledek vzájemné spolupráce mezi státními orgány zaměstnavateli, spotřebiteli, školami. Národní strategie finančního vzdělávání je národním systematickým přístupem ke zlepšení finanční gramotnosti. Cílem národní strategie je vytvoření systému finančního vzdělávání pro posílení finanční gramotnosti. Zahrnuje spolupráci zúčastněných stran a vytváří plán k dosažení konkrétních cílů v předem stanoveném období (OECD, 2012b).

Měření finanční gramotnosti

Posouzení úrovně finanční gramotnosti populace je klíčovou složkou úspěšné národní strategie finančního vzdělávání. Mezinárodní porovnání finanční gramotnosti vede ke spolupráci orgánů jednotlivých států. Cílem je nalézt společné metody ke zvýšení úrovně finanční gramotnosti.

OECD používá různé nástroje k měření finanční gramotnosti. Těmi nástroji jsou třeba dotazníky, které obsahují otázky pokrývající širokou škálu témat, jako je tvorba rozpočtů, řízení peněz, úspory, dlouhodobé plánování a využívání finančních produktů. Dále je to již zmíněná PISA 2012 (OECD, 2013c).

Hodnocení programů finančního vzdělávání

Pro pochopení, zda a jak finanční vzdělávání funguje, je důležitý výběr těch nejvhodnějších metod hodnocení programů finančního vzdělávání. Dobré hodnocení může ukázat, zda jsou plněny cíle, a při různých použitých metodách se posuzuje, zda mají rozdílný dopad na různé skupiny populace.

Aby bylo hodnocení efektivní, OECD vypracovala zásady hodnocení programů finančního vzdělávání, kterými by se měly řídit všechny členské státy. Jsou to:

- 1) Hodnocení jako základní prvek programů finančního vzdělávání – je důležité hodnotit jak nové programy, tak i stávající programy finančního vzdělávání.

2) Rozpočet hodnocení – pokud je nastaven rozpočet tak, že nemůže zhodnotit všechny části programu, je důležité vybrat pouze ty prioritní části pro hodnocení. Částka vyhrazená na hodnocení by měla být úměrná celkovým nákladům programu.

3) Hodnocení by mělo být prováděno externími hodnotiteli, kteří jsou důvěryhodní, nezávislí a mají patřičné vzdělání a dovednosti.

4) Hodnocení by mělo být prováděno v souladu s cíli programu, mělo by brát ohled na velikost programu, cílovou skupinu. Měl by se brát v potaz způsob doručení.

5) Oznamování výsledků hodnocení – oznamují se jak pozitivní, tak i negativní výsledky a v takovém rozsahu, aby bylo možno navrhnout další doporučení pro případné vylepšení programu (OECD, 2012c).

Finanční ochrana spotřebitele

Globální finanční krize zdůraznila potřebu účinnějších finančních opatření na ochranu spotřebitele, protože finanční trhy jsou stále složitější a sofistikovanější. OECD pracuje na tom, jak zlepšit finanční ochranu spotřebitelů, která zahrnuje pomoc získat spotřebitelům sebedůvěru, znalosti, informace, bezpečnost, možnosti volby, které potřebují, aby se mohli podílet na finančních trzích. Finanční ochrana spotřebitele například zahrnuje rovný a spravedlivý přístup ke všem zákazníkům, zaměstnanci finančních institucí by měli poskytovat zákazníkům klíčové informace o základních výhodách, rizicích produktů, všechny propagační materiály by měly být přesné, pravdivé, srozumitelné a nezávádějící. Měla by existovat určitá ochrana majetku spotřebitele proti podvodům a zneužití, dále ochrana osobních a finančních údajů spotřebitele. Spotřebitelé by měli mít přístup k vyřizování stížností, které jsou cenově dostupné, nezávislé, spravedlivé, odpovědné, včasné a efektivní. Mezinárodní trhy schopné konkurence by měly poskytovat spotřebitelům větší výběr mezi finančními službami, nabízet konkurenceschopné výrobky, podpořit inovaci a udržet vysokou kvalitu služeb (OECD, 2011b).

Finanční vzdělávání na školách

Finanční gramotnost je základní dovednost pro účast v moderní, stále složitější společnosti. Národní průzkumy ukazují, že mladí lidé mají velice nízkou úroveň finanční gramotnosti. To se odráží v jejich neschopnosti vybrat ten správný finanční produkt. I od útlého věku potřebují děti rozvíjet dovednosti, aby si jako dospělí mohly snáze vybrat mezi kariérou a dalším vzděláním. Dále jim to usnadní například používání spořicíh účtů nebo bankovních karet (OECD, 2012d).

OECD vytvořila sérii hlavních doporučení ke zlepšení úrovně finančního vzdělávání:

- 1) Finanční vzdělávání by mělo být objektivní a nezávislé, a to by měly podporovat vládní a veřejné orgány.
- 2) Důležitá je efektivní koordinace programů finančního vzdělávání.
- 3) Je třeba věnovat pozornost metodologickým otázkám hodnocení stávajících programů a projektů finančního vzdělávání.
- 4) Finanční vzdělávání by se mělo týkat už dětí v nejtělejší věku a mělo by být součástí školní výuky.
- 5) Finanční instituce musí mít odpovídající finanční vzdělání, aby mohly správně vést chod instituce.
- 6) Komerční finanční poradenství by mělo být jasně odděleno od finančního vzdělávání a zaměstnanci finančních institucí by měli v tomto směru dodržovat kodex, který pro ně bude finančními institucemi vytvořen.
- 7) Finanční instituce by měly být vedeny k tomu, aby jejich klienti četli a rozuměli informacím, které jim tyto instituce poskytnou, a to zejména informacím plynoucích z dlouhodobých závazků týkajících se využívání finančních služeb. Tyto informace musí být poskytovány srozumitelnou a dobře čitelnou formou.
- 8) Programy finančního vzdělávání by se měly především týkat zásadních aspektů celoživotního finančního plánu.
- 9) Lidé v produktivním věku, kteří si spoří na důchod, by měli zhodnotit adekvátnost svých penzijních programů z hlediska jejich adekvátnosti pro budoucnost.
- 10) Na nebezpečné aktivity na finančním trhu je třeba upozornit prostřednictvím celonárodních kampaní, tvorbou speciálních internetových stránek, poskytováním bezplatné informační služby a systémů varování pro spotřebitele.

OECD také vydala doporučení, jak implementovat finanční vzdělávání do školní výuky:

1) Národní strategie by měla zahrnovat finanční vzdělávání ve školách, strategie by měla mít dané koordinátory vzdělávání (vláda, ministerstvo), kteří budou zárukou zavádění finančního vzdělávání do školních osnov. Musí existovat spolupráce koordinátorů s pedagogy.

2) Je nezbytné si stanovit cíle, zdroje (učební pomůcky), přístup k výuce, obsah a očekávané výsledky finančního vzdělávání. Cílem by mělo být nejen získání znalostí a vědomostí, ale také výchova v hodnotové a postojeové oblasti.

3) Aby mohla být zahájena implementace finančního vzdělávání do škol, musí být zajištěny finanční zdroje.

4) Finanční vzdělávání by se mělo stát povinným a mělo by být začleněno již do předškolní výuky. Dále by mělo pokrývat celou povinnou školní docházku.

5) Finanční vzdělávání by se mělo vyučovat jako samostatný předmět nebo jako součástí jiných předmětů ve školách.

6) Pedagogové by měli podstupovat školení, aby se dobře orientovali v problematice finančního vzdělávání. A jelikož jsou finanční produkty a trhy v neustálém vývoji, měli by své znalosti v oblasti finančního vzdělávání rozvíjet formou celoživotního vzdělávání.

7) Výuka by mohla být obohacena zapojením externích odborníků z finančních institucí, ale finanční instituce nesmí ve škole propagovat své finanční produkty nebo nesmí přinášet doporučení k určitému typu chování na finančním trhu. Proto by měl být při takovéto výuce přítomen pedagog.

8) Znalosti studentů by měly být prověřeny formou testů nebo zkoušek a po vykonání by měli studenti získat nějaké osvědčení, nebo by to mělo být zaneseno ve vysvědčení.

9) Propagace finančního vzdělávání by měla být zajištěna také prostřednictvím různých soutěží a projektů (Dvořáková, Smrčka, 2011).

2.5 Výzkum finanční gramotnosti

PISA 2012

Tento projekt OECD mimo jiné obsahoval i čtyři tematické okruhy týkající se finanční gramotnosti, a to peníze a transakce, plánování a hospodaření s financemi, riziko a výnos a finanční prostředí. V každém okruhu žáci řešili příklady a na základě výsledků příkladů byly hodnoceny jejich znalosti ve finanční problematice.

V okruhu peníze a transakce bylo zjišťováno, jestli umí dotazovaná skupina (žáci) správně rozlišovat bankovky a mince, jestli ví, jak jsou peníze využity ke směně zboží a služeb, zda ví, co znamená cenově výhodnější transakce, rozumí rozdílů osobnímu placení a placení přes internet, rozumí půjčkám, úrokům, dovedou používat hotovost, bankomaty, porozumí správně bankovnímu výpisu a snaží se zjistit případné nesrovnalosti, umí spočítat, kolik jim má být vráceno při placení.

Žáci vypočítali příklad týkající se cenově výhodnější transakce a následně bylo zjištěno, že tři čtvrtě dotazovaných žáků umí správně rozlišit, co je a co není cenově výhodná koupě.

V okruhu plánování a hospodaření s financemi je zjišťováno, zda umí žáci sestavit rozpočet, rozlišovat mezi různými druhy příjmů, spořit, znají důvody, proč si brát úvěry, znají výhody a nevýhody investičních produktů, dlouhodobého spoření a rozumí tomu, jak je plánování a hospodaření s financemi ovlivňováno daněmi a státními dávkami.

Žáci vypočítali příklad týkající se naléhavých výdajů a na základě výsledků bylo zjištěno, že více jak tři čtvrtě dotazovaných žáků umělo správně určit, který z výdajů je naléhavý a který ne.

V okruhu riziko a výnos je zjišťováno, zda žáci umí vyhodnotit výhodnost pojištění, jestli znají způsoby snížení rizika, různé typy úvěrů, investičních a spořicíh nástrojů, ví, jak řídit rizika a výnosy spojené s krádeží, ztrátou zaměstnání, narozením dítěte, pohybem úrokových sazeb, se spořením, investicemi do nemovitostí.

Žáci dostali za úkol vypočítat příklad týkající se pojištění a na základě výsledků bylo zjištěno, že pouze polovina dotazovaných žáků ví, v jakých situacích zvýší pojišťovna pojistné a v jakých ho sníží.

V okruhu finanční prostředí je zjišťováno, zda žáci znají práva i povinnosti kupujících a prodávajících, jestli ví, kam se obrátit, když mají problémy s penězi, umí identifikovat

krádež peněz, podvodný e-mail, znají dopady finančních rozhodnutí na jednotlivce či společnost, znají ekonomické faktory ovlivňující finanční rozhodnutí.

U příkladu s e-mailem od banky měli žáci správně reagovat na e-mail, který dostali od banky a který navíc mohl být podvod. Přes 40 % dotazovaných správně na e-mail reagovalo.

Dalším předmětem zkoumání byly procesy, které měly popsat schopnost žáků porozumět danému problému, zkoumat ho, vyhodnotit a navrhnout řešení tohoto problému. Projekt PISA analyzoval 4 kategorie procesů týkající se finanční gramotnosti, a to identifikace finančních informací, analyzování informací ve finančním kontextu, vyhodnocování finančních záležitostí a uplatnění svých finančních znalostí a porozumění.

Identifikace finančních informací znamená vyhledávání informací ve smlouvách, inzerátech, formulářích a správná identifikace těchto vyhledaných informací.

V úkolu Výplatní páska měli žáci poznat, kterou částku obdrží zaměstnanec na bankovní účet. Více než polovina dotazovaných odpověděla čistá mzda.

Analyzování informací ve finančních souvislostech znamená rozpoznávání informací, které nejsou evidentní, nebo odvození dopadů problému ve finančním kontextu.

V úkolu Akcie měli žáci rozpoznat vývoj akcie z grafu, nadpoloviční většina žáků vývoj rozpoznala správně.

Vyhodnocování finančních záležitostí znamená hodnocení finančních záležitostí na základě znalostí a zkušeností žáků.

Tento úkol dokázalo správně zvládnout jen 40 % žáků.

V procesu uplatnění finančních znalostí a porozumění žáci uplatnili své znalosti ve finanční problematice. Tento úkol zvládla méně než polovina žáků (OECD, 2013a).

Výzkum Mezinárodní skupiny pro finanční vzdělávání OECD

OECD v rámci tohoto výzkumu zkoumala finanční znalosti 14 zemí z různých koutů světa. Výzkumu se účastnily tyto země: Arménie, Česká republika, Estonsko, Německo, Maďarsko, Irsko, Malajsie, Norsko, Peru, Polsko, Jižní Afrika, Velká Británie, Albánie a Britské panenské ostrovy. Výzkum probíhal ve formě dotazníků, prostřednictvím kterých byly zjišťovány finanční znalosti, postoje k financím, finanční chování. Dále byla

prováděna analýza vzhledem k pohlaví, věku, výši příjmů, úrovni vzdělání a averzi k riskování.

V oblasti finančních znalostí jim byly pokládány otázky týkající se definice inflace, složeného úroku, úroků z úvěrů, diverzifikace, časové hodnoty peněz, riskování a návratnosti investice a měli vypočítat příklad na podíl. Bylo zjištěno, že země mají základní finanční znalosti, ale značný podíl obyvatel v každé zemi nerozumí složenému úroku a diverzifikaci.

V oblasti finančního chování bylo zjišťováno, jestli lidé umí pečlivě zvážit nákupy, jestli platí včas, jestli usilují o dosažení dlouhodobých cílů, které si stanovili, jestli umí správně hospodařit s penězi nebo jak jsou opatrní při výběru finančního produktu. Lidé ve většině zemí nejsou opatrní při výběru finančního produktu, nedosáhnou většinou dlouhodobých cílů a nesestavují si ve svých domácnostech rozpočet.

V oblasti postoje k financím respondenti reagovali na tyto argumenty:

- 1) Raději utratím získané peníze hned, než abych si je uložil na delší dobu.
- 2) Mám ve zvyku žít jen pro dnešek, zítřek se nějak vyřeší.
- 3) Peníze existují pro to, aby byly utraceny.

S prvním argumentem se ztotožnilo nejméně lidí z Arménie a z Polska, za to nejvíce lidí z Peru a z Albánie. S druhým argumentem souhlasilo nejméně lidí z Polska a Estonska, za to nejvíce lidí z Peru a České republiky. S třetím argumentem se ztotožnilo nejméně lidí z Arménie a z Polska, za to nejvíce lidí z Peru a z Albánie.

Muži mají vyšší finanční znalosti než ženy, pouze v Maďarsku tomu je naopak. Rozdíl mezi úrovní finančních znalostí mužů a žen je nejvíce znatelný v Norsku, Polsku a Velké Británii. Co se týče finančního chování, tam už velké rozdíly u mužů a žen nejsou. Za to lepší finanční chování mají ženy v České republice, Estonsku, Irsku, Norsku a Polsku. Postoj k financím má ve většině zemí lepší ženy než muži. Akorát v Albánii a Polsku mají postoj k financím lepší muži.

S určitou jistotou se dá říci, že čím starší člověk, tím má více finančních znalostí, má více zkušeností, tím tedy finanční gramotnost stoupá. Ale u starších lidí se může snížit finanční gramotnost vlivem rychlého tempa změn na finančních trzích, včetně zavádění nových technologií.

Co se týče analýzy podle výše příjmů, je jasné, že čím chudší lidé, tím mají nižší úroveň finanční gramotnosti a naopak. Ale jsou i země (Arménie a Irsko), kde střední vrstva má vyšší úroveň finanční gramotnosti než lidé s nejvyššími příjmy.

Dále byl zkoumán vztah mezi vysokou úrovní finanční gramotnosti a vysokou úrovní vzdělání. Tento vztah byl nejsilnější v Německu, v Malajsii a Polsku.

Nejméně averzních respondentů k riskování je v Polsku a Arménii, nejvíce je jich v České republice, Německu a Maďarsku.

Toto byly výsledky pilotní analýzy, ale zúčastněné země budou vyzvány k opakování průzkumu ve tříletém nebo pětiletém intervalu. Další země, které se budou chtít účastnit, budou provádět vlastní průzkum (OECD, 2012e).

2.6 Iniciativy Světové banky v oblasti finanční gramotnosti

Ochrana spotřebitele

V listopadu roku 2010 Světová banka spustila globální program na ochranu spotřebitele týkající se finanční gramotnosti. Program řeší několik otázek, a to:

- Jak se domácnosti naučí používat finanční služby, aby se nedostaly do dluhové pasti nebo aby neztrácely své úspory kvůli finančním podvodům?
- Jaké informace spotřebitelé potřebují, aby si vybrali nejlepší finanční službu pro své potřeby?
- Které části společnosti jsou nejvíce ohroženy?

Cílem je pomoci zemím dosáhnout zlepšení poskytovaných finančních služeb v oblasti ochrany spotřebitele.

Globální program se zaměřuje na čtyři oblasti:

- 1) Spotřebitel dostane finanční informaci srozumitelnou, aby mohl snadno porovnávat jednotlivé finanční produkty, a na základě toho si vybere tu nejlepší finanční službu.
- 2) Obchodní praktiky se zlepší za předpokladu zákazu zneužívajícího jednání a za předpokladu regulovaných zprostředkovatelských služeb.
- 3) Spotřebitelům bude navržena cesta k rychlé a snadné nápravě, pokud jejich finanční instituce udělá chybu.
- 4) Spotřebitelům bude poskytnuta pomoc, aby se naučili používat finanční služby s důvěrou.

Program se zaměřuje na tři typy finančních služeb, a to úvěr, spoření a systémové platby. A hledá způsoby, jak posílit práva spotřebitelů a najít vzdělávání v oblasti ochrany spotřebitele pro každého člověka (World Bank, 2010).

Inovace v oblasti finanční gramotnosti a finanční způsobilosti

Finanční gramotnost se primárně zabývá znalostmi, jak nejlépe řídit finance. Snaží se rozšiřovat informace, rozvíjet znalosti a zároveň ovlivňovat chování. Za to finanční způsobilost v sobě také zahrnuje informace a znalosti, ale liší se od finanční gramotnosti v tom, že klade důraz na změnu postoje a chování. Vlády, poskytovatelé finančních služeb, nevládní organizace hledají nové způsoby, jak zvýšit finanční způsobilost obyvatel.

Tyto organizace přinesly inovativní řešení, která by pomocí technologií a médií mohla posílit finanční způsobilost. Vzhledem k tomu, že na světě existuje více než 5,5 miliardy mobilních telefonů a 1,4 miliardy domácností s televizory, domnívají se, že média a technologie jsou výkonnými nástroji ke zlepšení finanční způsobilosti spotřebitelů.

Inovativním řešením jsou vzdělávání formou zábavy, školní programy a použití mobilu ke změně finančního chování.

Vzdělávání formou zábavy

Vzdělávání formou zábavy funguje prostřednictvím médií, jako jsou televizní filmy, pořady, hry a jelikož je finanční vzdělávání zabudováno do děje, diváci se baví a přitom se finančně vzdělávají.

Školní programy

Školní programy poskytují řádné finanční vzdělávání, vštěpují správné finanční chování studentům a snaží se odstranit dosud pravděpodobně nahromaděné špatné finanční návyky. Je zde povinná účast studentů a studenti se učí o důležitých oblastech osobního finančního řízení, jako jsou úspory, úvěry, pojištění, platby a investice.

Použití mobilu

V mobilu si lidé nastaví upomínku, která jim připomene například splátku úvěru. Používání mobilu by mohlo být prospěšné hlavně v rozvojových zemích, kde spotřebitelé s nízkými příjmy mají pouze přístup k neformálním finančním službám a běžným účtům. Textové zprávy jsou jedním z mobilních řešení ke zlepšení finanční způsobilosti. Nové aplikace jako M-Zdravotnictví, které ušetří spotřebitelům čas a peníze, se objevují téměř každý den. S rostoucím využíváním elektronického bankovníctví, používání SMS, hlasových upomínek a jiných mobilních aplikací finanční vzdělávání pravděpodobně poroste (World Bank, 2012).

3. Metodika

Cílem diplomové práce je zmapovat aktivity zemí Evropské unie v oblasti finanční gramotnosti a vyvodit závěry a případná doporučení pro Českou republiku.

Pro účely práce budou analyzovány tyto země: Česká republika, Slovensko, Německo, Polsko a Nový Zéland. Evropské země jsou do analýzy vybrány pro svou vzájemnou blízkost a podobnou mentalitu. Nový Zéland sice nepatří do zemí Evropské unie, ale je dobré ho do analýzy zahrnout, protože jeho iniciativy v oblasti finanční gramotnosti jsou významné.

Nejdříve budou zjištěny aktivity v oblasti finanční gramotnosti jednotlivých analyzovaných zemí a následně budou vyvozeny závěry.

Další součástí diplomové práce je vlastní dotazník.

Dotazník je standardizované interview předložené v písemné podobě (Ferjenčík, 2010). Dotazník je tedy způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí (Gavora, 2000).

Podle toho, jakým způsobem má respondent na určitou otázku odpovědět, lze rozdělit otázky v dotazníku na otevřené, uzavřené a polouzavřené. Otevřené otázky nenabízejí respondentovi žádné hotové odpovědi. Je u nich určen jen předmět, ke kterému se mají vyjádřit. U uzavřených otázek se respondentům předkládá vždy určitý počet předem připravených odpovědí. Otázky polouzavřené obsahují i možnost zvolit jinou odpověď. Tuto nabídku volí respondent v případě, že mu nevyhovuje žádná z nabízených možností.

Dále lze rozdělit otázky na dichotomické a polytomické. Dichotomické otázky obsahují jen dvě vzájemně se vylučující odpovědi, např. ano a ne. Polytomické otázky obsahují více než dvě odpovědi. Polytomické otázky mohou být výběrové, kdy se respondentům předkládá několik odpovědí, z nichž jednu mají vybrat.

Dále dotazník obsahuje otázky zjišťující fakta, což jsou otázky na demografické údaje (Chráška, 2011).

Vlastní dotazník obsahuje celkem 10 otázek, z toho 7 otázek se týká oblasti finanční gramotnosti, kdy respondenti odpovídali na uzavřené a polouzavřené otázky. Zbýlé tři otázky zjišťují demografické údaje respondentů, tedy věk, pohlaví a vzdělání.

Na dotazník odpovídalo celkem 240 respondentů různých věkových kategorií z Jihočeského kraje. Jihočeský kraj byl vybrán z důvodu trvalého pobytu autorky práce, která má k tomuto kraji velmi vřelý vztah. Tudíž i možnosti dotazování se tímto výběrem zjednodušily.

Věkové kategorie jsou rozděleny takto:

- 15 – 20 let,
- 21 – 55 let,
- 56 – více let.

Žádné údaje použité v dotazníku nejsou odnikud převzaté. Je to vlastní šetření, které je vyhodnocováno graficky a statisticky. Grafy použité v praktické části diplomové práce jsou sloupcové grafy neboli histogramy a výsečové (koláčové) grafy.

Histogramy patří k nejlepším prostředkům zobrazení distribuce proměnné, která může mít povahu intervalového nebo poměrového měření. Na horizontální ose se obvykle znázorňují různé úrovně zkoumané proměnné, na vertikální ose zase frekvence výskytu.

Koláčové grafy představují úplnou množinu dat a jednotlivé výseky proporce, v jakých se ta která úroveň sledované proměnné vyskytuje. Výsečový graf je nejvhodnější pro nominální úroveň, jež reprezentuje kvalitativně rozdílné kategorie (Ferjenčík, 2010).

Statistické vyhodnocování bude probíhat pomocí testu nezávislosti Chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku. Test nezávislosti začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy. Nulová hypotéza je předpoklad, že mezi sledovanými jevy není vztah. Alternativní hypotéza je naopak předpoklad, že mezi sledovanými jevy vztah je. Aby byla přijata nebo odmítnuta nulová hypotéza, vypočítává se testové kritérium chí-kvadrát, což je určitá číselná charakteristika odvozená ze zjištěných údajů. Dále se vypočítaná hodnota testového kritéria srovnává s kritickou hodnotou, která se zjistí na základě statistické funkce CHIINV v Excelu. Příslušná kritická hodnota je hledána vždy pro určitou hladinu významnosti, která se stanovuje zpravidla na 0,01 nebo 0,05, a pro určitý počet stupňů volnosti. Hladina významnosti je pravděpodobnost, že je nesprávně zamítnuta nulová hypotéza. Počet stupňů volnosti závisí na počtu řádků a počtu sloupců v tabulce. Je-li kritická hodnota menší než hodnota testového kritéria, znamená to, že existuje souvislost mezi sledovanými jevy. Je-li kritická hodnota větší než hodnota testového kritéria, znamená to, že neexistuje souvislost mezi sledovanými jevy (Chráška, 2011).

Pro testování jsou použity tyto vzorečky:

$$\text{Očekávané četnosti} = \frac{\Sigma \text{ i-tého řádku} * \Sigma \text{ j-tého sloupce}}{\text{celková } \Sigma} \quad (1)$$

Očekávaná četnost je četnost, která odpovídá nulové hypotéze.

$$\text{Testové kritérium chí-kvadrát} = \Sigma \frac{(P-O)^2}{O}, \text{ kde:} \quad (2)$$

P – pozorované četnosti,

O – očekávané četnosti.

$$\mathbf{f} = (\mathbf{r}-1) * (\mathbf{s}-1), \text{ kde:} \quad (3)$$

f = počet stupňů volnosti,

r = počet řádků,

s = počet sloupců.

Na základě dotazníku bude vyhodnocen stav finanční gramotnosti obyvatel Jihočeského kraje.

V závěru budou uvedena kromě shrnutí řešené problematiky i doporučení v oblasti zvyšování finanční gramotnosti pro Českou republiku.

4. Řešení a výsledky

4.1 Aktivity České republiky v oblasti zvyšování finanční gramotnosti

Aktivity České národní banky

V srpnu roku 2008 Česká národní banka odkoupila a distribuovala učebnice pod názvem „Finanční a ekonomická gramotnost“ zdarma na všechny základní školy a víceletá gymnázia s celkovým počtem 4 200 kusů.

Od října 2008 do konce roku 2009 v jednotlivých krajích ČR pořádala semináře, které sloužily jako podpora výuky finanční gramotnosti. Těchto seminářů se účastnilo 730 pedagogů.

V říjnu 2009 založila projekční tým finančního vzdělávání, uskutečnila spolupráci s Vysokou školou ekonomickou v Praze na učebnici Finanční gramotnost pro studenty pedagogických fakult. Dále začala spolupracovat s Metodickým portálem Výzkumného ústavu pedagogického, který na podporu finanční gramotnosti vytváří různé prezentace (Zamrazilová, 2010).

Česká národní banka spolupracuje také s Českou společností ekonomickou. Tato společnost pořádá přednášky na témata týkající se finanční gramotnosti, dokonce zastřešila vytvoření hry na obchodování na trhu jako bezplatné softwarové pomůcky pro školy. Při této hře se žáci naučí porozumět ekonomickým jevům jako je fungování trhu, poptávka, nabídka nebo stanovení tržní ceny (Skořepa, 2009).

V roce 2013 Česká národní banka oslavila 20 let její existence a rozhodla se, že k tomuto výročí připraví originální vzdělávací soutěžní výstavu s pěti interaktivními hrami. Tento projekt pod názvem „20 let chráníme českou korunu“ byl určen pro žáky základních škol a nižších ročníků víceletých gymnázií. Obsahoval pět počítačových her, kde si žáci mohli vyzkoušet řídit peněžní oběh, bránit finanční trh a dohlížet na jeho plynulý chod, držet v potřebných mezích inflaci a zvyšovat bezpečnost bankovek. Jako nápověda žákům sloužily informační panely, kde se dozvěděli o každodenní ochraně české koruny. V cíli této výstavy si mohli jednotliví žáci vyzvednout jeden milion korun v rozdrčených bankovkách (ČNB, 2013).

Na svých internetových stránkách „ČNB pro všechny“, které jsou zaměřeny na oblast finančního vzdělávání, nabízí vzdělávací články týkající se měnové politiky, dohledu nad finančním trhem, osobních financí nebo výroby bankovek. K těmto tématům jsou určeny i různé kvízy, křížovky, videa či prezentace. Je zde možné i shlédnout krátký animovaný film O penězích a lidech, který popisuje vznik peněz a jejich vývoj až do současnosti. Dále je zde odkaz na online aplikaci „České bankovky“, která pomůže žákům se lépe seznámit s ochrannými prvky českých bankovek. Česká národní banka nezapomněla ani na seniory, pro které v rámci Univerzity třetího věku přichystala cyklus přednášek pod názvem Finanční trh a my (ČNB, 2014).

Společný vzdělávací projekt finančních asociací a MFČR

Tento internetový projekt je podporován Ministerstvem financí ČR a jeho účelem je zlepšit finanční vzdělávání v České republice. Na internetových stránkách lze nalézt charakteristiku jednotlivých produktů, které jsou nabízeny v segmentech finančního trhu, a to v segmentech bankovníctví, finanční zprostředkování, investování a finanční trhy, leasing, penzijní připojištění a pojišťovnictví. Dále se zde člověk dočte o finančních potřebách lidí v různých životních etapách a v různých životních situacích. Nechybí zde ani slovníček v oblasti základní finanční, bankovní, pojišťovnické a investiční terminologie, který vysvětluje jasně a stručně důležité pojmy, s kterými se člověk setkává ve finanční sféře. Lze si odtud stáhnout etické kodexy, např. Kodex Mobilita klientů, Kodex chování mezi bankami a klienty nebo Kodex etiky v pojišťovnictví. K dispozici jsou zde i pracovní listy určené pro výuku finanční gramotnosti na základních školách (Finanční asociace & MFČR, 2007).

ING – Aplikace Kalkulačky

Tuto aplikaci, která je ke stažení v internetových obchodech AppStore a Android Market, vytvořila pro ING společnost Anywhere. Aplikace rychle a jednoduše vypočte ideální pojistné částky. Je třeba zadat pouze vstupní data, jako je věk, hrubá mzda a očekávaný věk odchodu do důchodu uživatele. Na základě těchto údajů je okamžitě spočtena ideální výše pojistného na životním pojištění, lze také spočítat, kolik si mohou lidé penzijním připojištěním naspořit na důchod. Aplikace vypočte i čistou mzdu, výši nemocenské a mateřské dovolené. Cílem této aplikace je podpořit finanční sebevědomí Čechů a usnadnit orientaci ve výpočtu pojištění (ING pojišťovna, 2012).

Projekt Finanční gramotnost do škol

Tento projekt provozovaný společností Yourchance je určen pro učitele na základních a středních školách a také pro rodiče a žáky, kteří se chtějí v tomto tématu zorientovat a účinně jej využívat. Cíle projektu jsou:

- zatraktivnění výuky finanční gramotnosti na základních a středních školách,
- poskytnutí ucelených informací k tématu finanční gramotnosti, které budou snadno využitelné při výuce na základních a středních školách,
- poskytnutí interaktivních pomůcek k výuce,
- sdílení zkušeností odborníků z praxe,
- podílení se na prevenci předlužení rodin v ČR,
- využití praktických informací a zkušeností při výuce.

Na internetových stránkách lze nalézt výukové materiály pro základní a střední školy, materiály využitelné při výuce finanční gramotnosti v rámci speciální pedagogiky, různé hry, učebnice, knihy nebo slovník finančních pojmů (Yourchance, 2013).

Program Rozumíme penězům

Tento program je součástí vzdělávacího programu základních škol a jeho cílem je rozšířit vzdělávací program o problematiku finančního vzdělávání a zvýšit finanční gramotnost žáků, rodičů a pedagogů. Pro pedagogy jsou připraveny odborné informace, kvalitní učební materiály a postupy, které jim pomohou s praktickou výukou. Pro školy jsou pořádány semináře týkající se problematiky finanční gramotnosti, dále jsou poskytována užitečná videa pro výuku. Na internetových stránkách lze nalézt e-learning, který pomůže porozumět tématům, jako jsou hospodaření domácností, spoření a investování, zadlužování, ochrana spotřebitele či pojištění (AISIS, 2014).

Den finanční gramotnosti

Finančně-poradenská společnost Partners v roce 2011 spustila projekt Den finanční gramotnosti, protože jí není lhostejná situace finanční gramotnosti obyvatel České republiky.

Cílem projektu je:

- veřejně diskutovat o problémech finanční ngramotnosti obyvatel,
- dosáhnout vyhlášení 8. září jako oficiálního Dne finanční gramotnosti,
- aktivně zvyšovat finanční gramotnost obyvatel formou publikační a publicistické činnosti a pořádáním veřejných přednášek Školy finanční gramotnosti.

Škola finanční gramotnosti je určena pro:

- žáky a studenty základních a středních škol,
- dospělé,
- speciální skupiny, kam patří děti z dětských domovů a ženy vystavené domácímu násilí.

Jednotlivá školení provádějí poradci společnosti Partners bez nároku na honorář (Partners, 2011).

Pořady České televize

Česká televize na podporu finanční gramotnosti vysílá pořady týkající se této tematiky. Jsou to např. Krotitelé dluhů, Den D, Finanční abeceda, Černé ovce nebo Suma Sumárum aneb kde jsou mé peníze (Česká televize, 2014).

Projekty České spořitelny

Portál Spořínkov

Česká spořitelna od roku 2011 provozuje zábavně-vzdělávací portál Spořínkov, který je určen pro žáky 3. – 5. třídy základních škol. Pomocí tohoto portálu se žáci seznámí s problematikou peněz, spravováním rozpočtu, historií platidel nebo tvorbou cen. Obsahuje i učebnici, pracovní listy a metodické pokyny pro pedagogy (Česká spořitelna, 2014).

Dnešní finanční svět

Tento vzdělávací portál je spuštěn od roku 2010 a je určen pro mladé lidi ve věku od 14 do 20 let. Nabízí informace ze světa financí i praktické rady zábavnou formou. Dále je určen pro pedagogy základních a středních škol jako podpora pro výuku finanční gramotnosti. Obsahuje přehledné dělení kapitol s finanční tematikou, metodické pokyny, pracovní listy k vyplnění nebo texty a animace vhodné k doplnění výkladu (Česká spořitelna, 2012a).

Aby dluhy nebolely

Tento vzdělávací 26dílný seriál připravila Česká spořitelna pro širokou veřejnost. Běžel v roce 2012 na ČT 2 a seznamoval diváky s různou finanční problematikou, např. s agresivní reklamou, s úvěrovými podvody nebo řešením exekuce (Česká spořitelna, 2012b).

Závěr

Česká republika se snaží zvyšovat finanční gramotnost svých obyvatel, hlavně aktivity České národní banky v této oblasti jsou velice významné. Česká národní banka distribuovala učebnice pod názvem „Finanční a ekonomická gramotnost“ pro základní školy a víceletá gymnázia, pořádá semináře pro pedagogy jako určitou podporu výuky finanční gramotnosti. Spolupracuje s Českou společností ekonomickou, která pořádá přednášky týkající se finanční problematiky, vytvořila hru, která zobrazuje obchodování na trhu. V roce 2013 oslavila Česká národní banka 20 let své existence a díky tomu zorganizovala vzdělávací soutěžní výstavu „20 let chráníme českou korunu“. Dokonce má Česká národní banka i své internetové stránky „ČNB pro všechny“, jejichž účelem je poskytnout jejich návštěvníkům určité finanční vzdělání.

Další významné internetové stránky jsou Finanční vzdělávání.cz, což je společný vzdělávací projekt finančních asociací a Ministerstva financí České republiky. Internetové stránky „Finanční gramotnost do škol“ nebo „Rozumíme penězům“ jsou určeny pro pedagogy, rodiče a žáky. Na těchto stránkách jsou k dispozici důležité informace o finanční oblasti, ale také materiály na podporu výuky.

I některé finanční instituce podporují zvyšování finanční gramotnosti. Například ING vytvořila finanční kalkulačku, pomocí které lze vypočítat mzdu, výši nemocenské či pojistnou částku. Česká spořitelna vytvořila projekty, které pomáhají finančně vzdělávat děti od 8 do 11 let prostřednictvím zábavného portálu Spořínkov nebo mladé lidi od 14 do 20 let prostřednictvím vzdělávacího portálu Dnešní finanční svět.

Společnost Partners se snaží od roku 2011 podporovat zvyšování finanční gramotnosti prostřednictvím portálu Den finanční gramotnosti. Organizuje různá školení, jejichž prostřednictvím poskytuje finanční vzdělávání jejich účastníkům.

I Česká televize podporuje zvyšování finanční gramotnosti prostřednictvím svých pořadů, kde se řeší různé finanční situace, ve kterých se může ocitnout každý z nás.

4.2 Aktivity Slovenské republiky v oblasti zvyšování finanční gramotnosti

Aktivity Slovenské bankovní asociace

Slovenská bankovní asociace je největším poskytovatelem finančního vzdělávání na Slovensku. Od začátku roku 2011 poskytuje on-line finanční vzdělávání zaměstnancům bankovního sektoru. Toto vzdělávání probíhá ve formě on-line kurzů v pěti oblastech: Přijímání vkladů, Poskytování úvěrů, Pojištění a zajištění, Kapitálový trh a Doplnkové důchodové spoření. Zaměstnancům bankovního sektoru jsou poskytnuty studijní materiály ve formě prezentací. Po jejich nastudování následně tito zaměstnanci absolvují různé testy. Po zdárném ukončení kurzu dostanou certifikát o absolvovaném vzdělání, který je akceptován na finančním trhu (Slovenská banková asociácia, 2011).

Více než peníze

Nezisková vzdělávací organizace Junior Achievement Slovensko a Slovenská bankovní asociace jsou partneři vzdělávacího projektu „Více než peníze“. Jeho cílem je zvýšit finanční gramotnost žáků základních a středních škol a naučit je finančnímu plánování své budoucnosti. Projekt na školách probíhá od září 2012 (Slovenská banková asociácia, 2012).

Slovník bankovních pojmů

Slovenská bankovní asociace vydala pro klienty bank Slovník bankovních pojmů, který přináší výklad bankovních a finančních pojmů. Je k dispozici v tištěné i elektronické podobě. V elektronické podobě se tento slovník nachází na stránkách Finanční vzdělávání Slovenské bankovní asociace. Dále se zde dají otestovat znalosti ve finanční a bankovní problematice (Slovenská banková asociácia, 2008).

Aktivity Nadácie Slovenskej sporiteľne

Nadácie Slovenskej sporiteľne realizuje od roku 2010 projekt „Cvičná banka“, kde studenti Obchodní akademie Imricha Karvaša v Bratislavě zkoušejí, jak to funguje v bankách. Pomocí tohoto softwaru se studenti naučí počítat rating klienta, zakládat účet nebo zacházet s platebními kartami.

Ve spolupráci s týdeníkem Trend organizuje na 55 středních školách diskuzní kluby na ekonomická témata pod názvem Myslím ekonomicky.

Hra Milion

Tato on-line hra je určena pro studenty středních škol. Hráči postupně projdou 30 tématy z oblasti financí a podmínkou je, že na konci hry budou mít na účtu minimálně jeden milion eur. Studenti se například seznámí se zaměstnaneckým poměrem, bankovním systémem, daněmi a odvody, se vzděláním a kvalifikací nebo realitním trhem. Nejlepší hráč získá odměnu 2 000 eur, tuto částku získá na základě losování i jedna střední škola (Slovenská sporitelňa, 2012).

Poznej své peníze

Tento e-learningový vzdělávací projekt realizuje Nadace Slovenské spořitelny ve spolupráci s Nadací pro děti Slovenska. V současné době je do něj zapojeno téměř 100 středních škol ze Slovenska. Studenti si tak mohou zvolit předmět Management osobních financí a v něm se dozví, jak nakládat s penězi (Nadácia pre deti Slovenska, 2013).

Projekty Institutu bankovního vzdělávání Národní banky Slovenska

Finanční gramotnost do školních lavic

Tento projekt je určen pro pedagogy a žáky středních škol v Bratislavě. Prostřednictvím workshopu za účasti profesionálního lektora připravuje učitele na výuku finanční gramotnosti. Dále učitelé dostanou do ruky učební materiály, které obsahují devět témat, jež se budou vyučovat, a to: Příjem a práce, Finanční plánování a hospodaření, Úvěr a dluh, Spoření a investování, Inflace, Daně a poplatky, Riziko a pojištění, Důchodový systém na Slovensku a Ochrana spotřebitele.

Vklad do života

Tento projekt realizuje Institut bankovního vzdělávání ve spolupráci s Nadací VÚB Banky od ledna 2013. Je určen osmi zaměstnancům vybraných dětských domovů na Slovensku a jejich svěřencům ve věku 15 – 18 let. Tyto cílové skupiny získávají základní vědomosti v oblasti řízení osobních financí. Úkolem zaměstnanců dětských domovů je přenést své znalosti v této oblasti na své svěřence, aby byli schopni po opuštění dětského domova spravovat a řídit své osobní finance.

Transfer vědomostí a dovedností od dobrovolníků k mládeži

Tento projekt byl financován z dotace Ministerstva školství, vědy, výzkumu a sportu Slovenské republiky. Byl realizován v období od listopadu 2011 do ledna 2012 a byl zaměřen na školení pedagogů a pracovníků s mládeží v oblasti finanční gramotnosti. Tyto cílové

skupiny navštěvovaly tři bezplatné vzdělávací semináře a jejich cílem bylo šířit tyto nabyté informace mezi mladé lidi (Inštitút bankového vzdelávania NBS, 2013).

Škola rodinných financí

Nadace pro děti Slovenska ve spolupráci se společností Provident Financial, s. r. o. realizují tento projekt, který je prvním komunitním projektem finančního vzdělávání na Slovensku. Přináší do komunity smysluplné a metodicky propracované učení pro život, které vede k porozumění základních finančních produktů. Na internetových stránkách jsou k dispozici vzdělávací materiály i testy, které si každý člověk může vyzkoušet (Nadácia pre deti Slovenska, 2012).

Banky v akci

Tento program společnosti Junior Achievement Slovensko je určen pro studenty středních škol. Je možné ho využít v předmětech Bankovníctví, Ekonomika nebo v jiných ekonomických předmětech. Jedná se o počítačovou simulaci, kde se studenti rozdělí do týmů a konkurují si na finančním trhu. Nacházejí se v pozici jednotlivých bank a jejich učitel je v roli centrální banky. Studentské týmy se potom rozhodují o co nejvýhodnější strukturu aktivních a pasivních obchodů jejich banky. Po absolvování programu mají studenti možnost získat certifikáty (Junior Achievement, 2014).

Závěr

Slovenská republika je také velice iniciativní v oblasti zvyšování finanční gramotnosti. Dokazují to svými aktivitami hlavně finanční instituce. Například Slovenská bankovní asociace poskytuje on-line finanční vzdělávání zaměstnancům bankovního sektoru, kteří po absolvování kurzu získají certifikáty. Pro žáky základních a středních škol připravila Slovenská bankovní asociace projekt „Více než peníze“, prostřednictvím kterého si žáci prohloubí znalosti v oblasti financí. Dále je na jejích stránkách k dispozici „Slovník bankovních pojmů“, který pomůže lidem si osvojit důležité finanční pojmy.

Nadácie Slovenskej sporiteľne pripravila pro studenty jedné obchodní akademie v Bratislavě projekt „Cvičná banka“, ve kterém si mohou vyzkoušet, jak to v bance skutečně funguje. Dále Nadácie Slovenskej sporiteľne vytvořila projekt „Hra milion“, který je určen pro studenty středních škol. Studenti hrají hru s virtuálními penězi a současně se při tom vzdělávají a jejich cílem je mít na virtuálním účtu na konci hry alespoň 1 000 000 Kč. Nadácie Slovenskej sporiteľne pro studenty, kteří si zvolí v rámci výuky předmět Management osobních financí, připravila projekt „Poznej své peníze“, ve kterém se naučí nakládat se svými penězi.

Institut bankovního vzdělávání Národní banky Slovenska připravil pro pedagogy a jejich žáky projekt „Finanční gramotnost do školních lavic“, který jim poskytuje různé materiály pro podporu finančního vzdělávání. Další projekt „Vklad do života“ je určen pro zaměstnance dětských domovů a jejich svěřencům, kteří po opuštění domova budou schopni efektivně nakládat se svými penězi.

Zajímavá je také počítačová simulace „Banky v akci“, která je určena pro studenty středních škol. V rámci výuky některých ekonomických předmětů si mohou studenti vyzkoušet roli obchodní banky.

4.3 Aktivity Německa v oblasti zvyšování finanční gramotnosti

Podpora výuky finanční gramotnosti

Tento projekt, který je financován Spolkovým ministerstvem pro rodinu, seniory, ženy a mládež, je určen pro pedagogy jako určitý návod pro výuku finanční gramotnosti. Obsahuje devět e-learningových modulů, výukové materiály, propracované studijní materiály pro studenty či odkazy na různé stránky týkající se finančního vzdělávání. Cílem projektu je zvýšit finanční a spotřebitelské dovednosti studentů (Präventionsnetzwerk Finanzkompetenz e. V., 2014).

Bezhotovostní Mnichov

Tento projekt, který je financován odborem sociálních služeb v Mnichově, se zaměřuje na prevenci zadlužování dospívajících a mladých dospělých. Cílem projektu je předat žákům vědomosti a dovednosti v oblasti finanční gramotnosti. Na internetových stránkách jsou důležité informace pro mládež. Seznámí se s typy účtů, karet, dozví se také, jak zacházet s penězi, dozví se důležité informace o dlužích, o typech pojištění, o možnostech zvýšení příjmů nebo o sestavování domácího rozpočtu. Pro pedagogy jsou zde k dispozici výukové materiály či filmy. Rodiče se zde mohou dozvědět, kdy je vhodné dávat dětem kapesné a v jaké výši, dále se zde také dozví informace, jak naučit děti zacházet s penězi (Stadt München, 2014).

Finanční řidičský průkaz

Cílem tohoto projektu, který je podporován Ministerstvem pro rodinu, děti, mládež, kulturu a sport spolkové země Severní Porýní - Vestfálsko, je posílení finanční gramotnosti mladých lidí.

Lze získat tři typy finančních řidičských průkazů:

- finanční řidičský průkaz pro mladé ve věku 16 až 19 let,
- menší finanční řidičský průkaz pro dospívající ve věku 13 až 15 let,
- finanční řidičský průkaz – On-line nakupování pro mladé ve věku 16 až 25 let.

Nejdříve si mladiství nastudují brožury týkající se tématu Dluh a spotřeba. Pokud jsou si jistí, že jsou připraveni na zkoušku, mohou se účastnit on-line zkoušky nebo je mohou

zkoušet sami učitelé. Ti, kteří úspěšně složí zkoušku, získají finanční řidičský průkaz (Verein Schuldnerhilfe Essen e.V., 2014).

Aktivity Německé centrální banky

Německá centrální banka připravila na svých stránkách pro studenty kvízy týkající se oblasti financí. Studenti si v kvízech ověří své znalosti v oblastech cenová stabilita, inflace, deflace, padělané peníze nebo znalosti v oblasti Německá centrální banka.

Kniha Peníze a měnová politika

Tato kniha je určena pro studenty středních škol a poskytuje informace o penězích, bankovním a finančním systému, o euru nebo o evropské měnové politice. Popisuje také historický vývoj měny a instituce, které vznikly v důsledku finanční krize a krize státního dluhu. Německá centrální banka ji vydala na jaře 2012.

Večery v muzeu – měnová politika pro všechny

Od 16. 10. 2013 se konají ve středu jednou měsíčně od 18 hodin přednášky v muzeu Německé centrální banky. Odborníci banky přednášejí zajímavá a aktuální témata týkající se peněz, měny a centrální banky. Tyto přednášky jsou zdarma a jsou k dispozici v posluchárně Muzea peněz. Učitelé, kteří se přednášek zúčastní, obdrží certifikát o účasti (Deutsche Bundesbank, 2014).

Projekty Netzwerk Finanzkompetenz NRW

MoKi – Peníze a děti

MoKi nabízí rozsáhlé vzdělávací učební materiály k výuce dětí základních škol. Materiály se skládají celkem z pěti modulů, které obsahují čtyři lekce po 45 minutách. Dětem je představeno téma peněz ve formě hry. Žáci jsou vyzýváni, aby přemýšleli o penězích a o jejich spotřebě.

Peníze pod kontrolou – Finanční vzdělávání ve školách

Tento výukový program, který přináší Katolická asociace pro sociální služby v Dortmundu na podporu finanční gramotnosti, je určen pro základní školy, pro veřejnost a vzdělávací instituce. Obsahuje tyto moduly:

- Reklama a spotřeba,
- Mobilní telefon a internet,
- Mládež a smlouvy,

- Upozornění na dluhovou past,
- Plánování rozpočtu pro mladé lidi,
- Vlastní dům,
- Kolik peněz stojí dítě?,
- Co dělat, když dlužíme peníze?.

Připraven na vlastní peníze – jak vycházet se svým příjmem

Obsahuje výukový materiál pomáhající mladým lidem, kteří jsou na počátku jejich pracovního života. Tento studijní materiál pro lidi ve věku 16 až 24 let poskytuje návod, jak si vystačit s vlastním peněžním příjmem. Je užitečným doplňkem výuky na středních školách.

Hra Kohlopoly

Tuto hru představil klub Schuldnerhilfe Essen eV v roce 2011. Mladé lidi v této hře láká nákup nových moderních mobilních telefonů, luxusních aut, nákupní centra nebo touha po svém vlastním bytě. V této hře se mladí lidé naučí najít rovnováhu mezi tím, kolik peněz mohou ušetřit a kolik peněz mohou utratit v rámci jejich finančních možností. Kdo se nenaučí řídit tuto rovnováhu, ztrácí jak ve hře, tak i v reálném životě (Netzwerk Finanzkompetenz NRW, 2014).

Stránky pro mladé

Nadace pro mládež v Bádensku-Württembersku připravila pro mladé lidi informace a rady v oblastech, jako jsou finance, pojištění, bydlení nebo zdravotní péče. V oblasti financí se mladiství dozvědí informace o bankovních účtech, kartách, formách bezhotovostního převodu peněz nebo bankovním tajemství. Dále si do interaktivního finančního plánovače mohou zadat svoje příjmy a náklady a na základě toho zjistí, kde by mohli ještě ušetřit (Jugendnetz, 2014).

Závěr

Situace finanční gramotnosti v Německu není lhostejná některým institucím. Proto se rozhodly vytvářet projekty, které podporují zvyšování finanční gramotnosti. Německá centrální banka je toho důkazem. Vydala knihu Peníze a měnová politika, která obsahuje informace o měně Německa a úloze centrální banky v měnové politice. V Muzeu peněz, které patří Německé centrální bance, se konají tzv. Večery v muzeu, kde jsou pořádány přednášky o měnové politice pro veřejnost.

Společnost Netzwerk Finanzkompetenz NRW připravila projekty pro žáky základních škol pod názvy „MoKi – Peníze a děti“ nebo „Peníze pod kontrolou – finanční vzdělávání ve školách“, ve kterých se žáci naučí zacházet s penězi a porozumí finanční problematice. Další projekt této společnosti se nazývá „Připraven na vlastní peníze – jak vycházet se svým příjmem“ a je určen především pro mladé lidi, kteří se ocitnou na počátku svého pracovního života. Dále tato společnost vytvořila hru Kohlopoly, ve které se naučí hráči najít rovnováhu mezi tím, co by se dalo ušetřit, a mezi tím, co by mohli utratit.

Existují i různé internetové stránky, které slouží ke zvyšování finanční gramotnosti. Například „Bezhotovostní Mnichov“, kde mladí lidé i pedagogové dostanou potřebné informace a materiály pro podporu zvyšování finanční gramotnosti.

Další internetová stránka „Finanční řidičský průkaz“ poskytuje informace v oblasti financí, kterou si lidé nastudují, a pokud úspěšně složí zkoušku, mohou získat jeden ze tří typů finančních řidičských průkazů.

Na vzdělávacím portálu pro mladé lze mimo finančních informací najít také interaktivní finanční plánovač, prostřednictvím kterého mohou mladí lidé zjistit, kolik peněz ještě mohou v daném měsíci ušetřit.

4.4 Aktivity Polska v oblasti zvyšování finanční gramotnosti

Projekty Citibank

Moje finance

V současné době je největším programem finančního vzdělávání v Polsku. Je součástí výuky předmětu Základy podnikání na středních školách. Cílem programu je připravit studenty na to, aby efektivně spravovali své finance pomocí informačních technologií. Program je financován nadací Kronenberg a Polskou národní bankou. Studenti získávají znalosti zásad investování do dluhopisů, investičních fondů a jiných finančních nástrojů, dále získávají schopnosti činit optimální rozhodnutí při jednání s bankami a chápou potřebu vypracovat rozpočet domácnosti. Zatím se programu účastnilo více než jeden milion studentů a 15 100 učitelů.

Týden spoření – Světový den spoření

Světový den spoření se slaví 31. října. V roce 2013 Týden spoření byl stanoven na 25. až 31. října. Účelem Týdne spoření je podpořit rozvoj dovedností racionálního hospodaření s finančními prostředky obyvatel Polska. Ve spolupráci s Centrem pro občanskou výchovu uspořádala Citibank předváděcí lekce v oblasti osobních financí, kterých se zúčastnilo 20 000 studentů středních škol. Dobrovolníci z Citibank uskutečnili semináře vztahující se k financím pro 500 studentů z univerzit třetího věku. V rámci Týdne spoření měli lidé možnost si vyzkoušet své znalosti v rámci hry První milion. Tato hra je on-line simulace, jejímž cílem je rozvíjet dobré návyky při řízení osobních financí. Dalším cílem hry je poskytnout informace o fungování bankovníctví, kapitálových trhů, úvěrových a jiných finančních produktů. Uživatelé zlepšují své dovednosti a snaží se získat virtuální jeden milion dolarů.

Budování finanční nezávislosti žen

Budování finanční nezávislosti žen je nový program realizovaný nadací Kronenberg ve spolupráci s Centrem pro práva žen. Hlavním cílem projektu je zlepšit finanční a ekonomické postavení žen, u nichž dochází k domácímu násilí a které se ocitly v obtížné finanční situaci. Zvýší se tak jejich schopnost osvobodit se od tohoto násilí a možnost vést lepší a nezávislý život.

Být podnikavý

Jedná se o nový program realizovaný od roku 2013, který je určen studentům středních škol. Cílem projektu je poskytnout studentům znalosti, postoje a dovednosti v oblasti podnikání a připravit studenty na vstup na trh práce. Studenti realizují projekty pod dohledem učitelů (např. školní výlet, získávání peněz pro sociální účely) nebo vytvářejí a spravují skutečnou firmu. Studenti jsou odpovědní za rozvoj podnikatelského plánu, marketing, účetnictví, prodej služeb a produktů. V roce 2013 se programu zúčastnilo 9 000 studentů a 500 učitelů (Citibank, 2014).

Aktivity Polské národní banky

Portál Národní banky

Tento vzdělávací portál je navržen a postaven tak, aby vyhovoval potřebám a očekáváním studentů středních škol, učitelů a dospělých. Moderní multimediální a interaktivní výukové nástroje pomáhají těm, kteří si chtějí prohloubit znalosti v ekonomice a kteří se chtějí vědomě účastnit ekonomického života. Návštěvníci portálu mohou využít ekonomický slovník, mohou si přečíst určité ekonomické články, nebo si zahrát hry s finanční problematikou (Portal Edukacji ekonomicznej, 2014).

Finance k dispozici

Tato iniciativa Polské národní banky si klade za cíl zvýšit povědomí Poláků o výhodách bankovních účtů, kreditních karet nebo o elektronickém bankovníctví. Projekt Finance k dispozici je naplánován na období 2012 – 2015, během kterého budou semináře organizovány za účasti velvyslanců. Jejich cílem je podpořit bezhotovostní transakce v běžném životě (Narodowy Bank Polski, 2014).

Aktivity společnosti Provident

Společnost Provident od roku 2011 spolupracuje s Akademií rodinných financí a vedou spolu seminář s názvem „S ženami o financích“. Celkově provedly 30 seminářů, kterých se zúčastnilo 1 055 lidí.

Společnost Provident se snaží prohlubovat finanční znalosti Poláků. Od roku 2010 vyškolila více než 1 100 lidí, v roce 2011 dokonce 1 273 lidí. Finanční vzdělávání probíhá na celostátní i na místní úrovni prostřednictvím médií.

Ve spolupráci s Akademií rodinných financí vydala společnost Provident vzdělávací knihu „Domácí rozpočet, co potřebujete vědět o úsporách“. Kniha je rozdělena do čtyř

modulů, které byly diskutovány na workshopech. Na workshopech je dále prováděno interaktivní školení, kde se každý účastník dozví, jak efektivně plánovat domácí rozpočet, jak vytvořit finanční plán a jak mluvit s dětmi o financích (Provident Polska S.A., 2014).

Internetový server Edukacjakonsumencka.pl

Tento server byl vytvořen pro mladé spotřebitele s cílem zvýšit jejich finanční vzdělávání. Mladí lidé si mohou pustit různé prezentace o finanční problematice. Jsou to například prezentace, jejichž prostřednictvím se mladí spotřebitelé dozví informace o inflaci, finančních produktech, využívání kreditních karet, ukládání peněz na spořicí účty, nebo o bezpečnosti elektronických bankovních operací (Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży, 2014).

Závěr

Aktivity polských finančních institucí v oblasti finanční gramotnosti jsou velice významné. Citi Bank připravila pro studenty středních škol projekt „Moje finance“, ve kterém v rámci předmětu Základy podnikání získají finanční znalosti. V rámci Týdne spoření (světového dne spoření) se snaží Citi Bank rozvíjet Polákům dovednosti efektivního hospodaření s finančními prostředky, dále pořádá semináře pro studenty středních škol i univerzit třetího věku. Další projekt Citi Bank se nazývá „Budování finanční nezávislosti žen“ a je určen ženám, které se ocitly v obtížné finanční situaci a které ještě navíc zažily domácí násilí. Projekt „Být podnikavý“ je určen pro studenty středních škol a na jeho základě studenti zjistí důležité informace o podnikání.

Polská národní banka vytvořila vzdělávací portál pro studenty středních škol, pedagogy a dospělé a dále pro ně připravila projekt „Finance k dispozici“. Oba tyto projekty poskytují důležité informace v oblasti finanční problematiky.

Společnost Provident ve spolupráci s Akademií rodinných financí poskytuje finanční vzdělávání Polákům prostřednictvím médií. Dále vydala knihu „Domácí rozpočet, co potřebujete vědět o úsporách“, a pořádá workshopy zaměřené na oblast financí.

Portál Edukacjakonsumencka.pl je určen pro mladé spotřebitele a prostřednictvím prezentací a dalších nástrojů poskytuje praktické informace o finanční problematice.

4.5 Aktivity Nového Zélandu v oblasti zvyšování finanční gramotnosti

Aktivity Asociace bankéřů

Finanční gramotnost je silně podporována bankovním sektorem na Novém Zélandu. Sdružení bankéřů se snaží zvyšovat povědomí Novozélandanů o financích, aby lépe rozuměli hospodaření s penězi.

Asociace bankéřů pro obyvatele Nového Zélandu připravila bezplatnou e-knihu „Finanční žargon“, která nabízí srozumitelné vysvětlení terminologie používané finančním sektorem.

Asociace bankéřů si klade za cíl poskytovat snadný a bezplatný přístup k finančním informacím, proto na svých stránkách uvádí internetové adresy bankovních institucí Nového Zélandu, které se snaží zvyšovat finanční gramotnost. Jsou to například ANZ Bank New Zealand, ASB Bank, Bank of New Zealand, Kiwibank nebo Westpack New Zealand.

Členové Asociace bankéřů se také podílejí na celé řadě činností, které podporují finanční gramotnost. Sami organizují komunitní workshopy nebo spolupracují s dalšími organizacemi. Programem Asociace bankéřů je například „GetWise“ pro základní a střední školy Nového Zélandu. Jedná se o inovativní program finanční gramotnosti, který vznikl ve spolupráci s ASB Bank. GetWise je k dispozici zcela zdarma na školách po celém Novém Zélandu již od února 2010 (New Zealand Bankers Association, 2014).

Asociace bankéřů také spolupracuje se společností Citigroup, která podporuje finanční začlenění lidí s nízkými příjmy do společnosti. Mezi její hlavní oblasti zájmu patří:

- zvýšení počtu dospělých a mládeže s nízkými příjmy, kteří přijmou pozitivní finanční chování a uchovají si svá finanční aktiva,
- zvýšení finančních produktů, které zlepšují finanční začlenění jednotlivců s nízkými příjmy do lidské společnosti,
- zvýšení počtu malých podniků, které poskytují nové pracovní příležitosti pro osoby s nízkými příjmy,
- zvýšení počtu absolventů vysokých škol,
- zvýšení počtu cenově výhodných bytových jednotek, které přispívají k hospodářské udržitelnosti v obcích s nízkými příjmy (Citi Group, 2014).

Aktivity Reserve Bank

Reserve Bank aktivně podporuje finanční vzdělání prostřednictvím různých publikací, videí a aktivit. Dále jsou na jejích stránkách také k dispozici vzdělávací materiály pro studenty a učitele.

Návštěvy ve školách

Muzeum Reserve Bank poskytuje bezplatné vzdělávací programy pro studenty, kteří studují ekonomii a dále pro studenty, kteří mají zájem se vzdělávat v oblasti peněz a ekonomické gramotnosti.

Vzdělávací série videí o penězích

Videa vysvětlují důležité finanční pojmy, jako je inflace, riziko, bankovní regulace nebo složený úrok.

Úkoly měnové politiky

Tato každoroční soutěž pro studenty ekonomie na středních školách je navržena tak, aby jednotliví studenti porozuměli úkolům měnové politiky. Studenti pracují v týmech, v kterých se snaží sestavit simulaci měnové politiky.

Desková hra Skint To Mint

Tato hra je určena pro studenty středních škol a je navržena tak, aby se studenti naučili činit investiční rozhodnutí založená na porozumění rizika a odměny (Reserve Bank of New Zealand, 2014).

Aktivity Komise pro finanční gramotnost

Poradní skupiny pro finanční gramotnost ve školách

Komise pro finanční gramotnost zřídila poradní skupiny pro finanční gramotnost ve školách. Mezi hlavní úkoly této skupiny patří mimo jiné i podpora finanční gramotnosti ve školách a školních komunitách. Skupina se skládá z učitelů, vedoucích oddělení a ředitelů škol.

Týden peněz

V roce 2012 byl poprvé spuštěn projekt „Týden peněz“, kdy bylo otevřeno kontaktní místo, ve kterém odborníci na finanční gramotnost poskytovali finanční vzdělávání veřejnosti. Cílem tohoto projektu, který každoročně probíhá v prvním týdnu v září, je umožnit lidem, aby činili správná rozhodnutí ve finančních záležitostech.

Vzdělávání investorů

Komise pro finanční gramotnost spolupracuje s Úřadem pro finanční trhy a s významnými finančními institucemi, aby spolu rozvíjely a realizovaly vzdělávací programy pro investory, které budou připravovat Novozélandčany na to, aby se více informovali o tom, kam by mohli do budoucnosti investovat (Commission for Financial Literacy and Retirement Income, 2014a).

Sorted – Váš průvodce penězi

Tento průvodce penězi radí lidem, jak co nejlépe zacházet s jejich penězi. Musí projít třemi jednoduchými kroky, a to:

- naplánovat si rozpočet,
- co nejdříve se zbavit dluhů, pokud nějaké mají a
- uložit své úspory.

Dále poskytuje finanční rady lidem, kteří se ocitnou v určitých životních situacích, jako je studium, nástup do práce, navázání nových vztahů, ztráta partnera, pořízení domu, dítěte nebo plánování odchodu do důchodu. Na internetových stránkách jsou také k dispozici různé finanční kalkulačky, například dluhová kalkulačka, hypoteční kalkulačka nebo kalkulačka úspor (Commission for Financial Literacy and Retirement Income, 2014b).

Young Enterprise – vůdci v podnikání a finančním vzdělání

Tato společnost vytvořila širokou škálu nástrojů finanční gramotnosti, které mohou být integrovány do základních i středních škol. Jsou to například „Žhavá témata“, která jsou určena ke zlepšení finanční gramotnosti studentů. Tato témata zahrnují oblasti Bankovníctví, Zdanění, Studentské půjčky, Pojištění nebo Kreditní karty.

Dalším nástrojem finanční gramotnosti jsou stolní hry, jako Credit Crunch nebo Skint to Mint. Dále pohádkové knihy, jako Hubert Horatio nebo Princezna a Pizza (Young Enterprise Trust, 2013).

Závěr

Nový Zéland je známý tím, že se v oblasti finanční gramotnosti vysoce angažuje. Důležité jsou iniciativy Komise pro finanční gramotnost. Komise vytvořila poradní skupiny pro finanční gramotnost ve školách, jejichž úkolem je podporovat výuku finanční gramotnosti. Dále pořádá každý rok v prvním týdnu v září takzvaný „Týden peněz“, ve kterém poskytuje finanční vzdělávání veřejnosti. Komise pro finanční gramotnost se také zajímá o investory a poskytuje jim v této oblasti patřičné vzdělávání.

Asociace bankéřů pro podporu finanční gramotnosti vytvořila e-knihu „Finanční žargon“, ve které jsou vysvětleny důležité finanční pojmy. Na svých stránkách také umístila internetové adresy určitých bankovních institucí, které se snaží svými aktivitami zvyšovat finanční gramotnost. Dále vytvořila inovativní program finanční gramotnosti „GetWise“, který je určen pro základní a střední školy. Asociace bankéřů spolupracuje se společností Citigroup, která podporuje finanční začlenění lidí s nízkými příjmy do společnosti.

Reserve Bank vydává různé publikace a na svých webových stránkách umísťuje videa s finanční problematikou. Také připravila pro studenty středních škol bezplatné vzdělávací programy i soutěž, ve které studenti prohlubují své znalosti v oblasti měnové politiky.

Internetový průvodce penězi – Sorted naučí lidi, aby co nejlépe zacházeli s penězi. Dále poskytuje finanční rady lidem, kteří se ocitli v určitých životních situacích. A na internetových stránkách lze také nalézt různé finanční kalkulačky.

Společnost Young Enterprise vytvořila projekty pro zlepšení finanční gramotnosti, například deskovou hru Skint To Mint, prostřednictvím které se lidé naučí činit důležitá investiční rozhodnutí.

4.6 Vlastní průzkum finanční gramotnosti

Další částí této praktické části je vlastní průzkum týkající se finančních institucí. Tento průzkum byl prováděn v Jihočeském kraji a na otázky odpovídalo celkem 240 respondentů. Respondenti byli rozděleni do třech věkových kategorií:

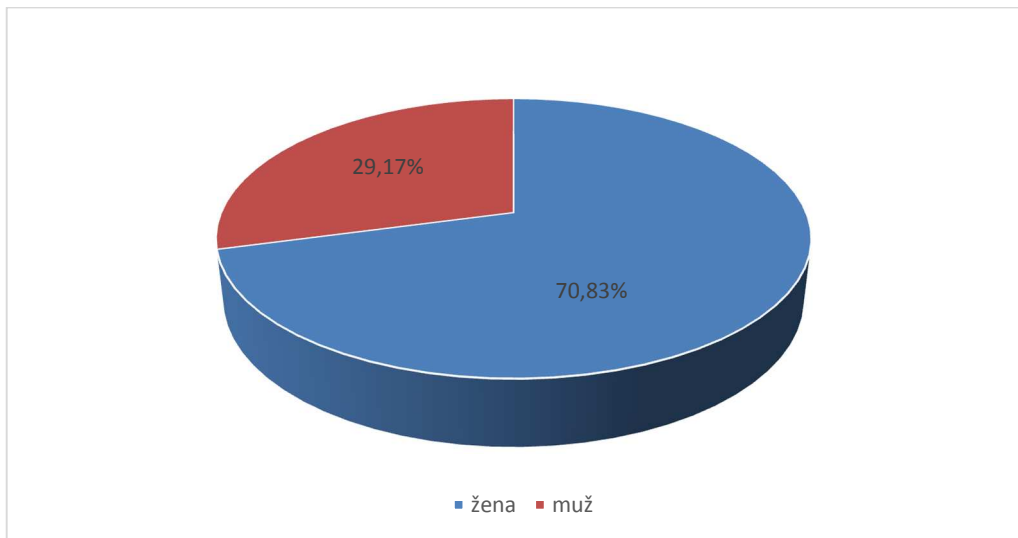
- 1) 15 – 20 let,
- 2) 21 – 55 let,
- 3) 56 a více let.

Do první kategorie byli zařazeni studenti jedné střední školy ekonomicky zaměřené, do druhé kategorie byli zařazeni pracující lidé a studenti Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity. Do třetí kategorie byli zařazeni převážně důchodci z domovů důchodců.

Respondenti odpovídali celkem na deset otázek.

První otázka se týkala pohlaví respondentů:

Graf 4: Pohlaví respondentů

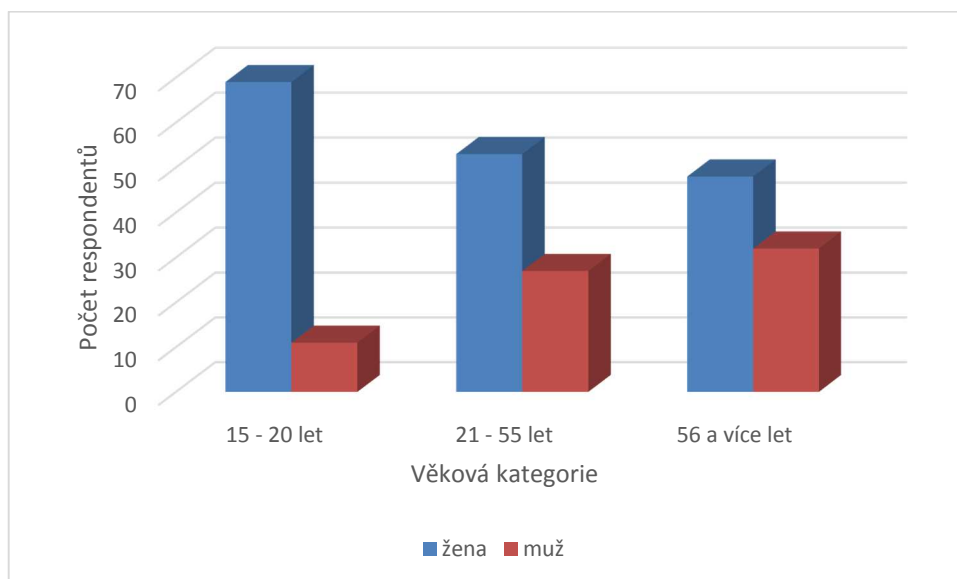

Zdroj: vlastní šetření

Graf 4 ukazuje, že na otázky odpovídalo 70,83 % žen a 29,17 % mužů, tj. 170 žen a 70 mužů.

Druhá otázka se týkala věku respondentů:

Graf 5: Věk respondentů

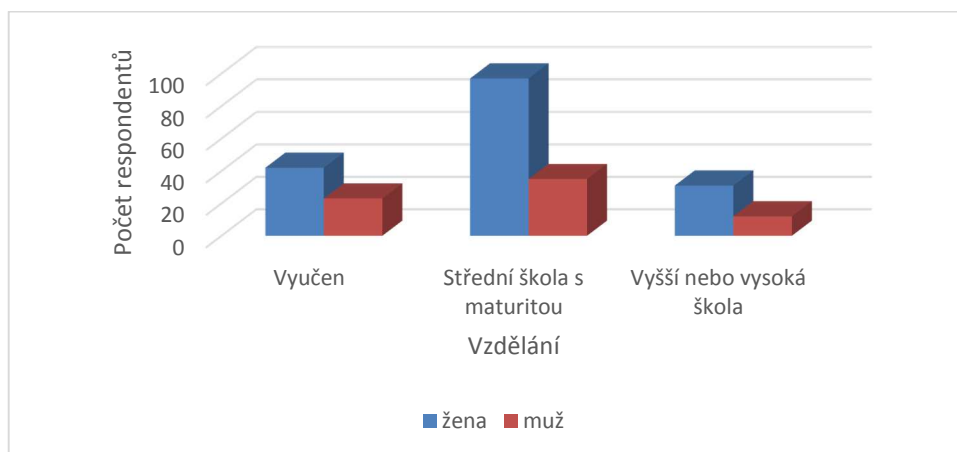

Zdroj: vlastní šetření

Na grafu 5 je vidět, že na otázky odpovídalo 69 žen a 11 mužů ve věku 15 – 20 let, tj. 86,25 % žen a 13,75 % mužů z počtu 80 respondentů této věkové kategorie. Dále odpovídalo 53 žen a 27 mužů ve věku 21 – 55 let, tj. 66,25 % žen a 33,75 % mužů z počtu 80 respondentů této věkové kategorie. A ve věkové kategorii 56 a více let odpovídalo 48 žen a 32 mužů, tj. 60 % žen a 40 % mužů z počtu 80 respondentů této věkové kategorie.

Třetí otázka se týkala vzdělání respondentů:

Graf 6: Vzdělání respondentů

Zdroj: vlastní šetření

Graf 6 ukazuje, že 42 žen (tj. 64,62 %) a 23 mužů (tj. 35,38 %), kteří odpovídali na otázky, jsou vyučeni. Dále 97 žen (tj. 73,48 %) a 35 mužů (tj. 26,52 %) vystudovali střední školu s maturitou a 31 žen (tj. 72,09 %) a 12 mužů (tj. 27,91 %) vystudovali vyšší nebo vysokou školu.

Čtvrtá otázka zněla: Podle čeho si vybíráte finanční instituci (banku, pojišťovnu ...)?

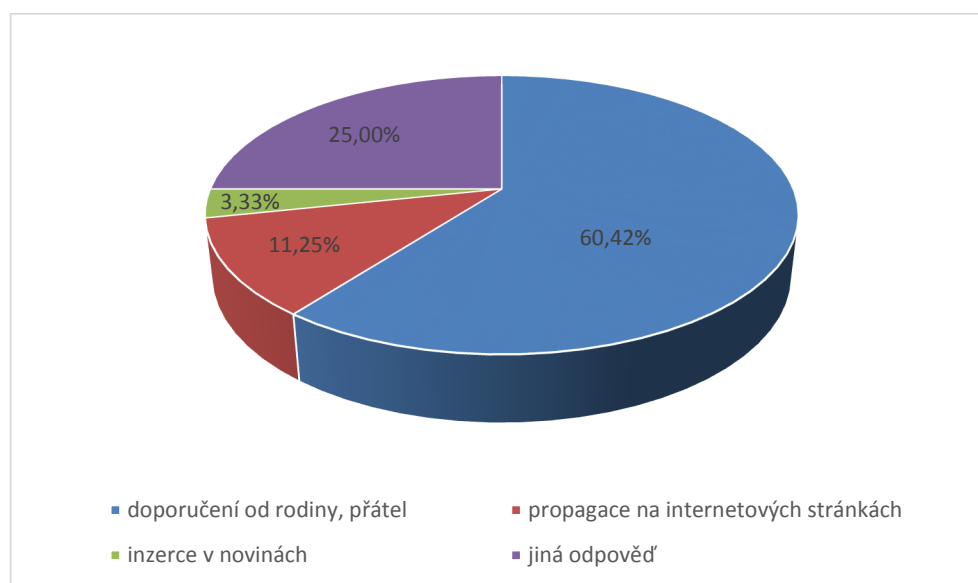
Dotazovaní měli na výběr mezi čtyřmi odpověďmi:

- a) doporučení od rodiny, přátel,
- b) propagace na internetových stránkách,
- c) inzerce v novinách,
- d) jiná odpověď.

U jiné odpovědi měli dotazovaní uvést vlastní odpověď. Jako vlastní odpověď uváděli:

- vlastní výběr,
- povinný výběr (určený od zaměstnavatele),
- nikdy jsem si žádnou finanční instituci nevybírala.

Graf 7: Podle čeho si vybíráte finanční instituci (banku, pojišťovnu ...)?

Zdroj: vlastní šetření

Na grafu 7 je vidět, že nejvíce respondentů zaškrtnlo odpověď „doporučení od rodiny, přátel“. Tuto odpověď zvolila velká většina studentů střední školy, vyšší a vysoké školy. Například je to dáno tím, že tito mladí lidé si zřizovali účet většinou po základní škole,

v době, kdy mohli začít chodit na brigády a vybrali si banku, u které mají účet i jejich rodiče.

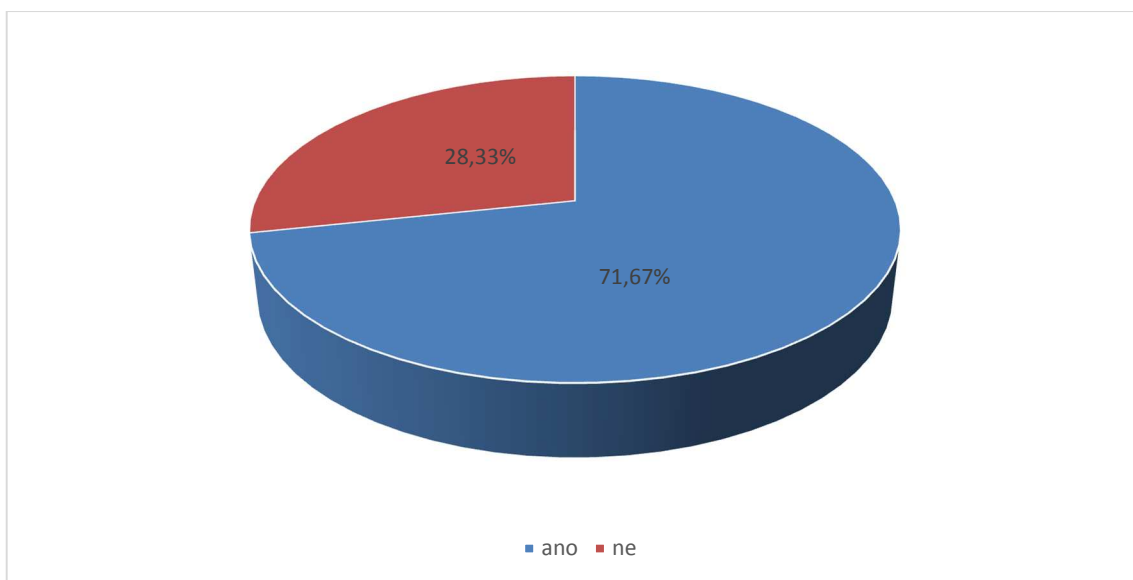
Nejméně respondentů zaškrtno odpověď „inzerce v novinách“. Sice se finanční instituce představují v tisku, ale velice málo lidí si na základě inzerce vybere svou banku či pojišťovnu.

„Jinou odpověď“ zvolil druhý největší počet respondentů a většina z nich uvedla jako odpověď „vlastní výběr“. Odpovědi „povinný výběr“ a „nikdy jsem si žádnou finanční instituci nevybírala“ uváděly ženy ve věku 56 a více let. Tyto ženy si totiž nemohly v mládí zřídit účet, protože tato možnost ještě neexistovala, a v pozdějším věku už se nechtěly touto oblastí zatěžovat. A dříve zaměstnavatelé ve firmách určovali, jakou pojišťovnu nebo banku si mají jejich zaměstnanci zvolit, proto některé ženy uvedly odpověď „povinný výběr“.

Pátá otázka v dotazníku zněla: Pokud uzavíráte s finanční institucí smlouvu, přečtete si ji vždy úplně celou, než ji podepíšete?

Respondenti na ni odpovídali jednoduše, „ano“ nebo „ne“.

Graf 8: Pokud uzavíráte s finanční institucí smlouvu, přečtete si ji vždy úplně celou, než ji podepíšete?

Zdroj: vlastní šetření

Jak je na grafu 8 vidět, téměř tři čtvrtě respondentů odpovědělo na tuto otázku kladně. Je to velice dobré zjištění, protože se ve smlouvách často objevují důležité údaje, které by se neměly přehlédnout.

Test nezávislosti – Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku

Tímto testem lze hodnotit nezávislost mezi první a pátou otázkou dotazníku. Nejdříve je třeba si stanovit nulovou a alternativní hypotézu. Nulová hypotéza říká: Neexistuje závislost mezi četnostmi odpovědí na tyto otázky. Alternativní hypotéza říká: Existuje závislost mezi četnostmi odpovědí na tyto otázky.

Tabulka 6: Pozorované četnosti pro první a pátou otázku

Pokud uzavíráte s finanční institucí smlouvu, přečtete si ji vždy úplně celou, než ji podepíšete?	Muž	Žena	Celkový součet
ano	49	123	172
ne	21	47	68
Celkový součet	70	170	240

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 6 ukazuje, že většina žen i mužů z celkového počtu dotazovaných si přečte úplně celou smlouvu, než ji podepíše.

Tabulka 7: Očekávané četnosti pro první a pátou otázku

Pokud uzavíráte s finanční institucí smlouvu, přečtete si ji vždy úplně celou, než ji podepíšete?	Muž	Žena
ano	50,17	121,83
ne	19,83	48,17

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 7 jsou vidět očekávané četnosti odpovědí mužů a žen.

Tabulka 8: Vypočítané chí-kvadráty pro první a pátou otázku

Pokud uzavíráte s finanční institucí smlouvu, přečtete si ji vždy úplně celou, než ji podepíšete?	Muž	Žena
ano	0,027	0,011
ne	0,069	0,028

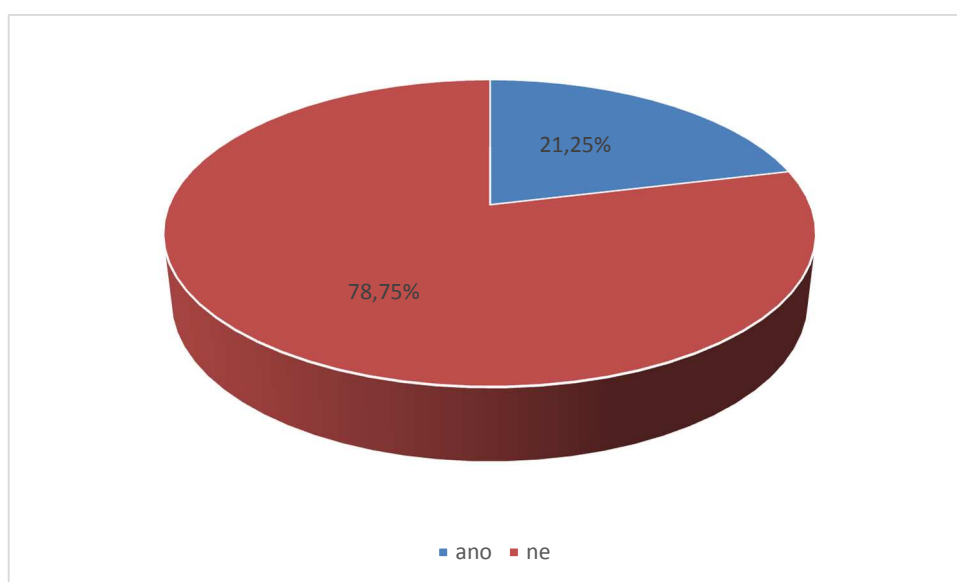
Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 8 jsou uvedeny vypočítané chí-kvadráty. Pro určení testového kritéria se sečtou všechny číselné hodnoty v tabulce a vyjde 0,135. Hladina významnosti byla stanovena na 0,05 a počet stupňů volnosti je 1. Kritická hodnota testového kritéria vyjde po výpočtu funkce CHIINV 3,84. Jelikož je kritická hodnota testového kritéria vyšší než testové kritérium chí-kvadrát, přijímáme nulovou hypotézu. To znamená, že neexistuje závislost mezi pohlavím respondentů a pátou otázkou v dotazníku.

Šestá otázka zněla: Využili jste někdy služby finančního poradce?

Opět mohli dotazovaní zaškrtnout buď odpověď „ano“ nebo „ne“.

Graf 9: Využili jste někdy služby finančního poradce?

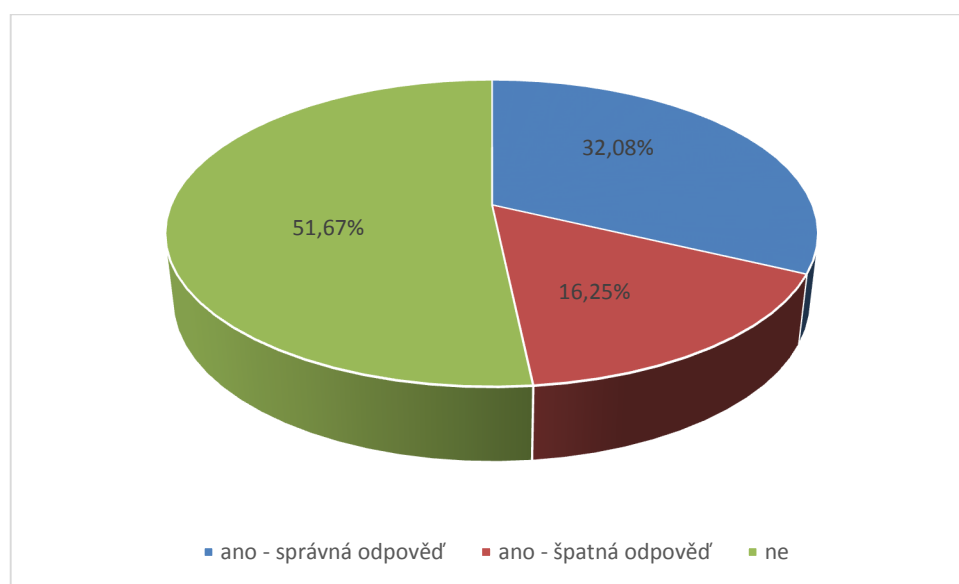
Zdroj: vlastní šetření

Graf 9 ukazuje, že více než tři čtvrtě respondentů odpovědělo záporně. Je to dáno tím, že buď tito lidé mají nedůvěru k finančním poradcům anebo tuto službu nikdy ještě nepotřebovali. 21,25 % dotazovaných využilo služeb finančního poradce i z toho důvodu, že to byl jejich známý nebo rodinný příslušník.

Na sedmou otázku, která zněla: Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?, respondenti odpovídali buď záporně, nebo kladně. Pokud odpověděli na tuto otázku „ano“, uváděli také vlastní odpověď.

Vlastní odpovědi některých respondentů byly však nesprávné, protože uváděli, že debetní karta je karta, pomocí níž čerpám půjčené peníze banky, a kreditní karta je karta, pomocí které vybíráme z bankomatu nebo platíme v obchodech. Je to právě naopak. Proč si tedy lidé myslí, že kreditní karta je karta platební nebo výběrová? Je to proto, že se lidé nesprávně naučili používat výraz kreditka. Tento výraz používají i pro běžnou platební kartu, tedy debetní kartu (Internet Info, 2014).

Graf 10: Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

Zdroj: vlastní šetření

Na grafu 10 lze vidět, že většina respondentů nezná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Pouze 32,08 % respondentů ví, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. 16,25 % odpovídajících si myslí, že znají rozdíl mezi debetní a kreditní kartou, ale i přesto uvedli nesprávnou odpověď.

Test nezávislosti – Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku

Tento test je použit na hodnocení nezávislosti mezi druhou a sedmou otázkou dotazníku. Je stanovena nulová a alternativní hypotéza. Nulová hypotéza říká: Neexistuje závislost mezi četnostmi odpovědí na tyto otázky. Alternativní hypotéza říká: Existuje závislost mezi četnostmi odpovědí na tyto otázky.

Tabulka 9: Pozorované četnosti pro druhou a sedmou otázku

Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?	Ano - správná odpověď	Ano - špatná odpověď	Ne	Celkový součet
15 - 20 let	23	5	52	80
21 - 55 let	41	16	23	80
56 a více let	21	10	49	80
Celkový součet	85	31	124	240

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 9 je vidět, že většina lidí ve věku 15 – 20 let a 56 a více let nezná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Naopak lidé ve věku 21 – 55 let většinou znají správnou odpověď na tuto otázku.

Tabulka 10: Očekávané četnosti pro druhou a sedmou otázku

Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?	Ano - správná odpověď	Ano - špatná odpověď	Ne
15 - 20 let	28,33	10,33	41,33
21 - 55 let	28,33	10,33	41,33
56 a více let	28,33	10,33	41,33

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 10 jsou uvedeny očekávané četnosti odpovědí.

Tabulka 11: Vypočítané chí-kvadráty pro druhou a sedmou otázku

Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?	Ano - správná odpověď	Ano - špatná odpověď	Ne
15 - 20 let	1,003	2,750	2,772
21 - 55 let	5,666	3,112	8,109
56 a více let	1,897	0,011	1,436

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 11 jsou uvedeny vypočítané chí-kvadráty. Jejich součtem se zjistí testové kritérium. Jeho hodnota je 26,76. Hladina významnosti je stanovena na 0,05 a existují čtyři

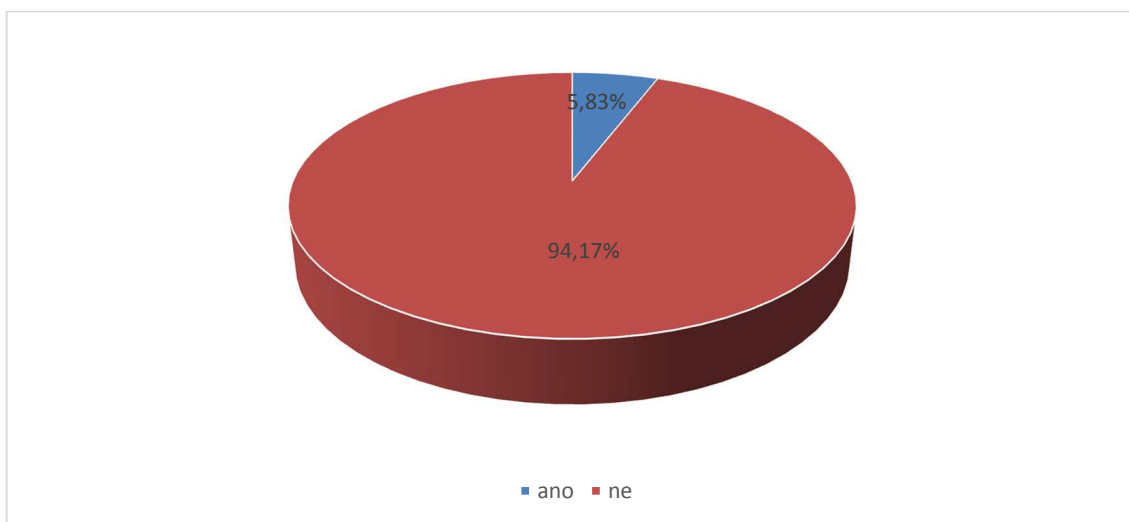

stupně volnosti. Kritická hodnota testového kritéria na základě funkce Excelu vyjde 9,49. Jelikož kritická hodnota je menší než hodnota testového kritéria, lze odmítnout nulovou hypotézu. To znamená, že existuje souvislost mezi věkovou kategorií a znalostí rozdílu mezi debetní a kreditní kartou.

Znění osmé otázky bylo: Půjčili jste si někdy od finanční instituce na vánoční dárky nebo dovolenou?

Odovědi byly opět jednoduché: „ano“ nebo „ne“.

Graf 11: Půjčili jste si někdy od finanční instituce na vánoční dárky nebo dovolenou?

Zdroj: vlastní šetření

Graf 11 ukazuje, že téměř všichni respondenti si nepůjčili od finanční instituce na vánoční dárky nebo dovolenou. Je vidět, že většina lidí je rozumná a nepůjčuje si finanční prostředky na zbytečné věci, které jim v budoucnu pravděpodobně nepřinesou žádný užitek. 5,83 % dotazovaných, kteří si na vánoční dárky nebo dovolenou od finanční instituce půjčili, jsou většinou lidé ve věku 56 a více let.

Znění deváté otázky bylo: Víte, co je RPSN?

Opět mohli respondenti odpovědět na tuto otázku buď „ano“, nebo „ne“. Pokud odpovíděli kladně, uváděli vlastní odpověď. Většinou jejich vlastní odpovědi byly správné, tedy:

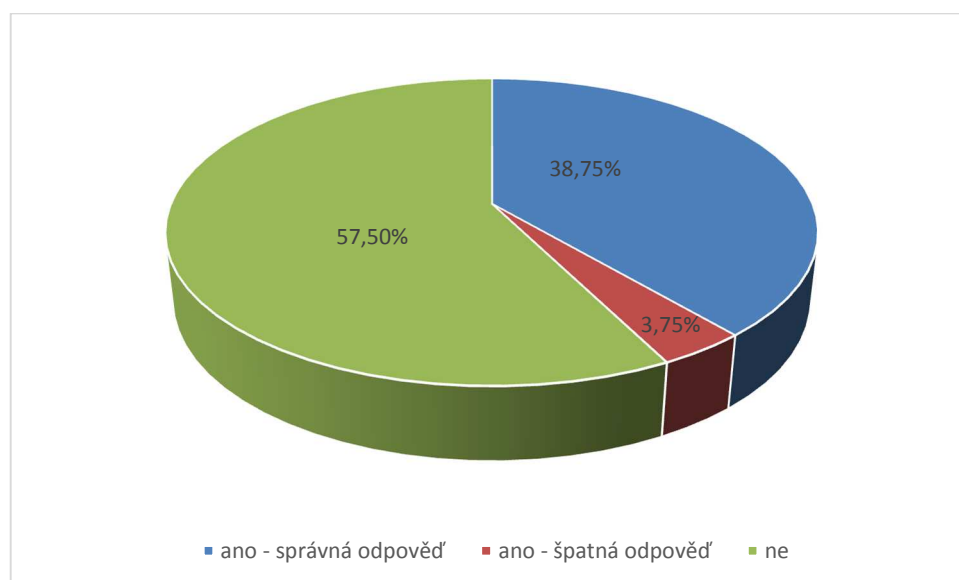
RPSN je roční procentuální sazba nákladů, ukazuje, jak moc je úvěr u dané instituce výhodný.

Ale našly se i odpovědi, které byly nesprávné nebo velice nepřesné, a to:

- sazba z úroku,
- úrok,
- repo sazba.

Sazba z úroku je nepřesná odpověď, protože RPSN ji v sobě už zahrnuje. Úroky se platí při splácení úvěru. Repo sazba je úplně něco jiného, je to úroková sazba stanovená Českou národní bankou, která je využívána při repo operacích.

Graf 12: Víte, co je RPSN?

Zdroj: vlastní šetření

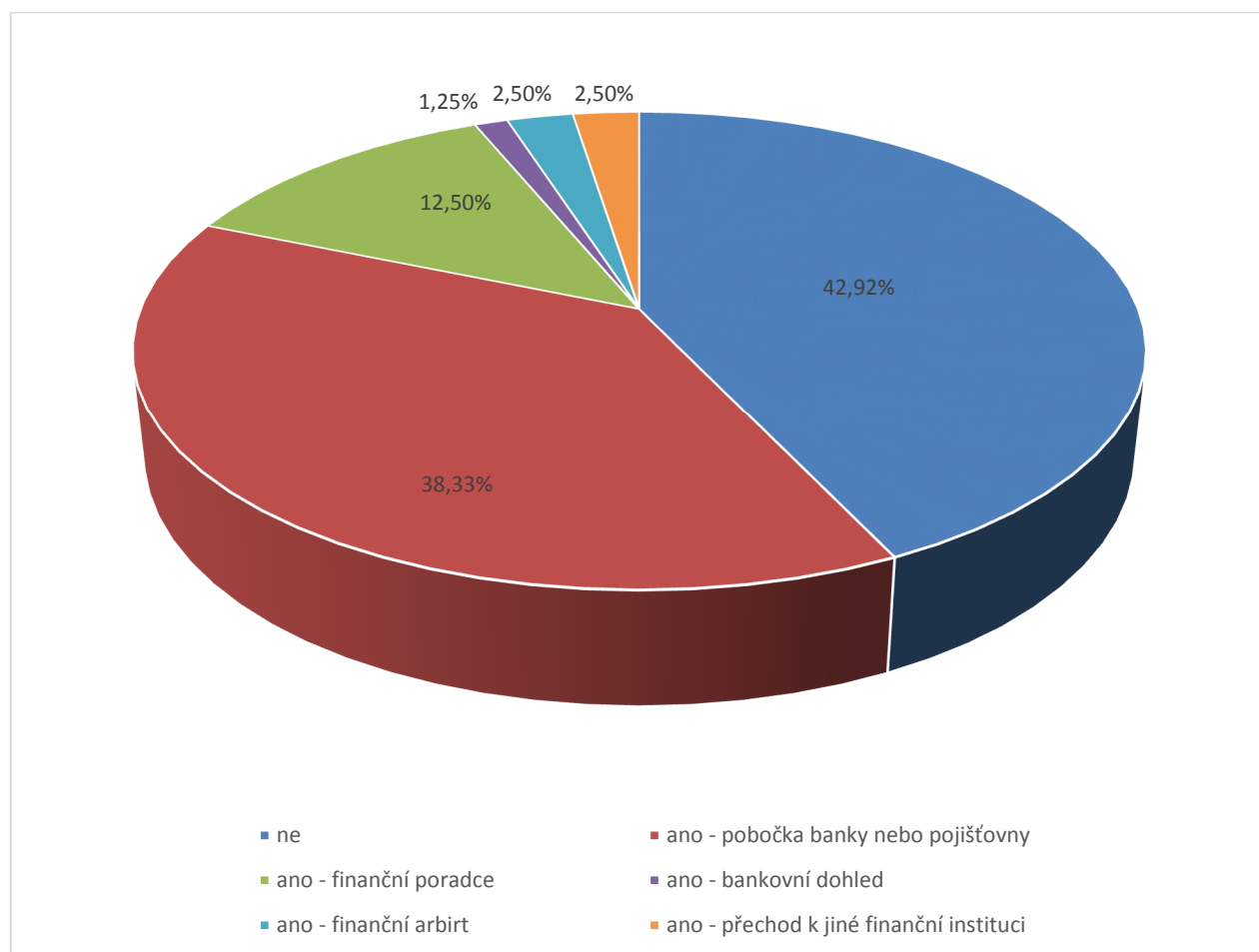
Graf 12 ukazuje, že většina respondentů neví, co je RPSN. Když se k těmto respondentům přičte počet odpovídajících, kteří uvedli špatnou odpověď, vyjde, že přes 60 % respondentů nezná pravý význam zkratky RPSN. Pouze 38,75 % respondentů uvedlo správnou odpověď na tuto otázku. Tento špatný výsledek je možná způsoben tím, že se ve smlouvách tento údaj vyskytuje malými písmeny a právě proto ho lidé snadno přehlédnou. Oni vědí, že při splácení půjčky platí jak jistinu, tak i úrok. Ale málokdy vědí, že platí i celkové náklady při poskytnutí úvěru, tedy RPSN.

Poslední otázka v dotazníku zněla: Nejste-li spokojeni s průběhem finanční služby (pojistka, úvěr ...), víte, kam se obrátit?

Respondenti na tuto otázku odpovídali buď „ano“, nebo „ne“. U kladné odpovědi uváděli svou vlastní odpověď. Mezi jejich vlastní odpovědi patřily:

- na pobočku banky nebo pojišťovny,
- na finančního poradce,
- na bankovní dohled,
- na finančního arbitra,
- pokud bych byl(a) nespokojen(a) s průběhem finanční služby, přešel(la) bych k jiné finanční instituci.

Graf 13: Nejste-li spokojeni s průběhem finanční služby, víte, kam se obrátit?

Zdroj: vlastní šetření

Na grafu 13 lze vidět, že 42,9 % respondentů by nevědělo, kam se obrátit, pokud by byli nespokojeni s průběhem finanční služby. Nejvíce respondentů (38,33 %) z těch, kteří

vědí, kam se v takové situaci obrátit, by šlo do pobočky banky nebo pojišťovny, která jim finanční službu poskytla. 12,50 % respondentů by se obrátilo na finančního poradce. Nejméně respondentů (1,25 %) by se obrátilo na bankovní dohled.

Test nezávislosti – Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku

Na desátou a třetí otázku dotazníku je aplikován test nezávislosti – chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Nejdříve je třeba si stanovit nulovou hypotézu a alternativní hypotézu. Nulová hypotéza říká: Mezi četnostmi odpovědí na obě otázky neexistuje závislost. Alternativní hypotéza říká: Mezi četnostmi odpovědí na obě otázky existuje závislost.

Tabulka 12: Pozorované četnosti pro třetí a desátou otázku

Nejste-li spokojeni s průběhem finanční služby, víte, kam se obrátit?	Ne	Pobočka	Bankovní dohled	Finanční poradce	Finanční arbitr	Přechod k jiné finanční instituci	Celkový součet
Střední škola s maturitou	72	34	3	17	1	5	132
Vyšší nebo vysoká škola	12	13	2	11	2	3	43
Vyučen	19	39	0	5	2	0	65
Celkový součet	103	86	5	33	5	8	240

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 12 jsou uvedeny četnosti odpovědí na uvedené otázky. Je zde vidět, že nejvíce středoškolsky vzdělaných respondentů by nevědělo v případě nespokojenosti s průběhem finanční služby, kam se obrátit. Vyučení respondenti by se vůbec neobrátili na bankovní dohled, ani by nepřecházeli k jiné finanční instituci.

Tabulka 13: Očekávané četnosti pro třetí a desátou otázku

Nejste-li spokojeni s průběhem finanční služby, víte, kam se obrátit?	Ne	Pobočka	Bankovní dohled	Finanční poradce	Finanční arbitr	Přechod k jiné finanční instituci
Střední škola s maturitou	56,65	47,30	2,75	18,15	2,75	4,40
Vyšší nebo vysoká škola	18,45	15,41	0,90	5,91	0,90	1,43
Vyučen	27,90	23,29	1,35	8,94	1,35	2,17

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 13 jsou uvedeny očekávané četnosti odpovědí.

Tabulka 14: Vypočítané chí-kvadráty pro třetí a desátou otázku

Nejste-li spokojeni s průběhem finanční služby, víte, kam se obrátit?	Ne	Pobočka	Bankovní dohled	Finanční poradce	Finanční arbitr	Přechod k jiné finanční instituci
Střední škola s maturitou	4,16	3,74	0,02	0,07	1,11	0,08
Vyšší nebo vysoká škola	2,25	0,37	1,34	4,38	1,34	1,72
Vyučen	2,84	10,58	1,35	1,74	0,31	2,17

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 14 ukazuje vypočítané chí – kvadráty. Pro testové kritérium chí-kvadrát se sečtou všechny tyto položky a vyjde 39,57.

Dále se vypočítá počet stupňů volnosti a výsledkem je hodnota 10. Stanoví se hladina významnosti na 0,05 a vypočítá se kritická hodnota testového kritéria na základě funkce Excelu CHIINV. Kritická hodnota vyjde 18,31.

Výsledkem testu nezávislosti je odmítnutí nulové hypotézy, protože testové kritérium je vyšší než jeho kritická hodnota. To znamená, že existuje závislost mezi třetí a desátou otázkou dotazníku.

Závěr provedeného průzkumu

Výsledky provedeného průzkumu nejsou moc uspokojivé. Finanční znalosti lidí v Jihočeském kraji nejsou na dobré úrovni. Největší problém lze vidět v tom, že většina lidí nezná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou a také neví, co je to RPSN. Jsou to velice důležité pojmy, které by každý člověk měl znát. A navíc, každý člověk se s těmito finančními pojmy často setkává.

Dobré zjištění je ale to, že velká většina lidí si nikdy nepůjčila od finanční instituce na vánoční dárky nebo dovolenou. Je vidět, že lidé jsou rozumní a na tyto věci si zbytečně finanční prostředky nepůjčují. Je to nesmyslné, protože užitek z půjčených peněz budou mít jen o Vánocích nebo dovolené a následně mohou mít problémy se splácením půjčky.

Dále bylo zjištěno, že většina lidí, která uzavírá s finanční institucí smlouvu, si ji vždy přečte celou, než ji podepíše. Je to moc dobré zjištění, protože jen tak se lidé vyhnou zbytečným komplikacím, které by jim mohly nastat, pokud by si smlouvu celou nepřečetli.

Nezávislí finanční poradci, kteří jsou nejen v Jihočeském kraji, ale i v celé České republice velice rozšíření, stále nejsou u mnoha lidí oblíbení. Většina lidí totiž jejich služby nevyužívá. Lidé tomuto institutu stále ještě nevěří a raději si o pomoc řeknou poradci v instituci, jejíž služby využívají. S tím také souvisí zjištění, že většina nespokojených lidí s průběhem finanční služby by se obrátila právě na pobočku své banky nebo pojišťovny. Lidé mají důvěru k zaměstnancům poboček, většinou jsou to ochotní lidé, kteří rádi pomohou vyřešit jakýkoli problém. Ale ještě existuje mnoho lidí, kteří nevědí, na koho by se obrátili v případě, kdyby byli nespokojeni s průběhem finanční služby.

5. Závěr

Země Evropské unie cítí potřebu finančně vzdělávat své obyvatele, proto vytvořily projekty, prostřednictvím kterých různé instituce poskytují finanční vzdělávání lidem dané země. Problematika finanční gramotnosti se neřeší jen v Evropě, ale i v Austrálii nebo na Novém Zélandu. Právě Nový Zéland a Austrálie se velice iniciují v oblasti zvyšování finanční gramotnosti, proto by aktivity těchto zemí neměly být přehlédnuty.

V České republice se snaží zvyšovat finanční gramotnost svými aktivitami Česká národní banka, která má své internetové stránky zaměřené na finanční vzdělávání. Spolupracuje i s Ministerstvem financí České republiky, s kterým zorganizovala průzkum finanční gramotnosti v České republice. I další finanční instituce se podílejí na zvyšování finanční gramotnosti. Například Česká spořitelna se zaměřuje především v oblasti finanční gramotnosti na mladé lidi, pro které zřídila vzdělávací portály. I pro diváky u televize jsou připraveny pořady České televize zaměřené na finanční tematiku. Reportéři divákům pomáhají v určitých finančních situacích, do kterých se může dostat každý z nás.

Na Slovensku pomáhají zvyšovat finanční gramotnost svými aktivitami finanční instituce, jako je například Slovenská bankovní asociace nebo Slovenská národní banka. V Německu se o zvyšování finanční gramotnosti zasazuje Německá spolková banka, v Polsku zase Polská národní banka.

Ve všech zemích existují internetové stránky, na kterých jsou uvedeny důležité finanční pojmy. Dále jsou zde vysvětleny různé finanční situace a návštěvníci stránek si mohou také prověřit své znalosti v oblasti financí v rámci různých kvízů či testů.

Aktivity Nového Zélandu v oblasti zvyšování finanční gramotnosti jsou velice významné, to dokazují iniciativy Komise pro finanční gramotnost nebo Reserve Bank of New Zealand.

Finanční gramotnost evropských zemí ještě pořád není dostatečně vysoká, jak ukázal průzkum PISA v roce 2012. Dobře na tom není ani Česká republika, respektive Jihočeský kraj, což dokázal vlastní dotazník, který byl aplikován na 240 respondentů od věku 15 let. Respondentům byly pokládány otázky týkající se finančních institucí.

Alarmující bylo zjištění, že většina lidí neví, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Hodně lidí uvedlo, že ví, jaký je mezi kartami rozdíl, ale tento rozdíl neuměli správně popsat. Bohužel, v dnešní době se debetní kartě nesprávně říká kreditní karta. Je to zažitý

název už po celá léta. Lidé ho používají, když platí v obchodu za zboží nebo když si vybírají v bankomatu.

Další otázka, která lidem dělala problém, se týkala definice RPSN. Většina lidí vůbec nevěděla, co ta zkratka znamená. Přitom se RPSN objevuje v každé smlouvě o poskytnutí úvěru či půjčky. Tyto finanční pojmy je velice důležité znát, protože se člověk každý den s nimi setkává.

Dobré zjištění je, že si naprostá většina lidí přečte úplně celou smlouvu uzavíranou s finanční institucí, než ji podepíše. Je to velice důležité, protože ve smlouvě se vyskytují významné údaje, které by se neměly přehlédnout.

Další dobrým zjištěním je, že téměř všichni respondenti si nikdy nepůjčili na vánoční dárky nebo dovolenou. Je vidět, že Jihočeši jsou rozumní a ví, že je to zbytečná investice, která jim v budoucnosti nepřinese žádný užitek.

Pokud by nebyli lidé spokojeni s průběhem finanční služby, většinou by se obrátili na pobočku své banky nebo pojišťovny. Je to proto, že znají zaměstnance pobočky a mají k němu důvěru, tudíž by s ním lépe vyřešili daný problém. Za to, k finančním poradcům chová většina lidí nedůvěru. Lidé totiž nemají rádi, když jim někdo vnucuje své produkty za každou cenu. Ale i tahle práce patří do kompetencí finančních poradců.

Za přínos diplomové práce lze považovat výsledek průzkumu, který ukázal neznalost důležitých finančních pojmů, což odpovídá všeobecné úrovni finanční gramotnosti v České republice, která není dostatečná.

Na základě uvedených aktivit jednotlivých institucí se jeví skutečnost, že má Česká republika dostatek projektů pro zvyšování finanční gramotnosti. Projekty jsou určeny pro všechny věkové kategorie. Ale jak je vidět ve vlastním dotazníku, stále lidem chybí důležité znalosti v oblasti financí. Proto by se mělo více prohlubovat finanční vzdělávání na základních a středních školách. Pro zvýšení finanční gramotnosti v České republice lze doporučit, aby byla prováděna zkouška na konci pololetí z předmětu Finanční gramotnost.

Pro dospělé by se měly více organizovat bezplatné semináře na podporu zvýšení finanční gramotnosti. Tyto semináře by mohly provádět finanční instituce, tedy banky nebo pojišťovny. Pozvánky na semináře by lidé dostávali poštou nebo na e-mail. Na těchto seminářích by se také měly kromě finančních produktů probírat i možnosti zajištění na stáří, protože v budoucnu pouze důchod lidem na jejich živobytí stačit nebude.

Summary

The aim of the diploma thesis is to explore the activities of the countries of the European Union in the district of financial literacy and to draw conclusions and eventually recommendations for the Czech Republic.

At first, activities were detected in the district of financial literacy of the Czech Republic, Slovakia, Germany, Austria and New Zealand and consequently conclusions were drawn. Severally countries have developed many projects for improving financial literacy, but financial literacy isn't still equally high in these countries, as it was showed by research PISA 2012.

Next, questionnaire relevant to financial institutions was applied to inhabitants of South Bohemia. The research was evaluated graphically and statistically. Test assessment of independence – Chi-quadrat for contingent table was used for statistical evaluation. The results of own research are very disturbing. Inhabitants of South Bohemia lack knowledge of important financial notions, they don't know the difference between debit and credit cards and they don't know, what is the APRC. One of the important results of the questionnaire includes trust of the people to staff of the branches of banks or insurance companies. These people would be contacted with most respondents in the case of dissatisfaction with the course of financial services. While people behave distrust to financial advisors, a few respondents use their services.

The results of research correspond to the general level of financial literacy in the Czech Republic, which was discovered by general methods based on researches of Czech National Bank or PISA before now.

Keywords

Jel Code G Financial Economics:

Financial literacy, Financial education, Consumer protection

Seznam literatury

Dvořáková, Z., & Smrčka, L. (2011). Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD. Praha, Česká republika: C.H. Beck.

Ferjenčík, J. (2010). Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Praha, Česká republika: Grada Publishing.

Gavora, P. (2000). Úvod do pedagogického výzkumu. Brno, Česká republika: Paido.

Chráška, M. (2011). Metody pedagogického výzkumu. Praha, Česká republika: Grada Publishing.

Kiyosaki, R. T. (2011). Unfair advantage: the power of financial education : what schools will never teach you about money. Scottsdale, Arizona: Plata Publishing.

OECD. (2005). Improving financial literacy: Analysis of Issues and Policies. Paris, Francie: OECD Publishing.

OECD. (2011a). Improving financial education efficiency: OECD-Bank of Italy Symposium on Financial Literacy. Paris, Francie: OECD Publishing.

OECD. (2013a). PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving. Paris, Francie: OECD Publishing.

Pikora, V., & Šichtařová, M. (2011). Všechno je jinak, aneb, Co nám neřekli o důchodech, euru a budoucnosti. Praha, Česká republika: Grada Publishing.

ČESKO. Zákon č. 36/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40 /1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy České republiky* [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2013-11-05]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=66531&recShow=0&fulltext=klamav~C3~A1~20obchodn~C3~AD~20praktika&nr=&part=&name=&rpp=15#parCnt>.

ČESKO. Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. In: *Portál veřejné správy České republiky* [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2013-11-05].

Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=71037&full-text=&nr=&part=&name=z~C3~A1kon~20o~20spot~C5~99ebitelisk~C3~A9m~20~C3~BAv~C4~9Bru&rpp=15#local-content>.

ČNB. (2013). 20 let chráníme českou korunu. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/20_let_cnb/newsletter/index.html.

ČNB. (2014). ČNB pro všechny. Dostupné z: <http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/>.

Finanční asociace & MFČR. (2007). Finanční vzdělávání. Dostupné z: www.financi-vzdelavani.cz.

ING pojišťovna. (2012). Aplikace ING Kalkulačky jsou ke stažení na AppStore i v Android Marketu. Dostupné z: <https://www.ingpojistovna.cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/aplikace-ing-kalkulacky-jsou-ke-stazeni-appstore-android-marketu.html>.

MF ČR, MPO ČR, MŠMT ČR. (2007). Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financi-vzdelavani/skolni-financi-vzdelavani>.

MF ČR, MPO ČR, MŠMT ČR. (2010). Národní strategie finančního vzdělávání. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/31443/>.

OECD. (2011b). G20 High-level Principles on Financial Consumer Protection. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/48892010.pdf>.

OECD. (2012b). National Strategies for Financial Education. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/nationalstrategiesforfinancialeducation.htm>.

OECD. (2012c). INFE High-level Principles for the Evaluation of Financial Education Programmes. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/49373959.pdf>.

OECD. (2012d). Financial Education in Schools. 2012d. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/financialeducationinschools.htm>.

OECD. (2012e). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en#page1.

- OECD. (2013c). Measuring Financial Literacy. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/measuringfinancialliteracy.htm>.
- Orton, L. (2007). Financial Literacy: Lessons from International Experience. Dostupné z: http://www.cprn.org/documents/48647_EN.pdf.
- Pilař, J. (2012). Finanční gramotnost: Jak s penězi?!. Dostupné z: <http://www.skp-centrum.cz/wp-content/uploads/2012/05/Financni-gramotnost-aneb-Jak-s-penezi.pdf>.
- Pracovní skupina pro finanční vzdělávání. (2013). Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/pracovni-skupina>.
- Skořepa, M. (2009). Bezplatná učební pomůcka – celotřídní hra na obchodování na trhu. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/6059/bezplatna-ucebni-pomucka-celotridni-hra-na-obchodovani-na-trhu.html>.
- World Bank. (2010). Consumer Protection and Financial Literacy. Dostupné z: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTFINANCIAL-SECTOR/0,,contentMDK:22761006~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:282885,00.html>.
- World Bank. (2012). Innovations in Financial Literacy and Capability. Dostupné z: <http://wbi.worldbank.org/wbi/content/africa-regional-dialogue-financial-literacy-and-capability>.
- Zamrazilová, E. (2010). Finanční gramotnost pohledem centrální banky. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/zamrazilova_20101105_emaury.pdf.
- Zamrazilová, E. (2011). Jaké problémy přináší finanční negramotnost aneb Finanční (ne)gramotnost pohledem centrální banky. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/clenove_bankovni_rady/zamrazilova_projevy.html.
- AISIS. (2014). Rozumíme penězům. Dostupné z: www.rozumimepenezum.cz.
- Citibank. (2014). Edukacja finansowa. Dostupné z: <http://www.citibank.pl/poland/kro-nenberg/polish/6557.htm>.

Citi Group. (2014). Citi Foundation. Dostupné z: <http://www.citigroup.com/citi/foundation/>.

Commission for Financial Literacy and Retirement Income. (2014a). Financial literacy. Dostupné z: <http://www.cflri.org.nz/financial-literacy/current-projects>.

Commission for Financial Literacy and Retirement Income. (2014b). Sorted. Dostupné z: <https://www.sorted.org.nz/>.

Česká spořitelna. (2012a). Dnešní finanční svět. Dostupné z: <http://www.dnesni-financni-svet.cz/cs/>.

Česká spořitelna. (2012b). Vánoce jsou pryč a dluhy zůstaly? Zítra startuje vzdělávací televizní seriál „Aby dluhy nebolely“ za podpory České spořitelny. Dostupné z: http://www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Tiskove_centrum/TZ_PDF/Pri-lohy/tz_120105.pdf.

Česká spořitelna. (2014). Spořinek. Dostupné z: <http://www.csas.cz/Sporinek/>.

Česká televize. (2014). Pořady A – Z. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/a-z/>.

Deutsche Bundesbank. (2014). Schule und Bildung. Dostupné z: http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Service/Schule_und_Bildung/schule_und_bildung.html.

Internet Info (2014). Jaký je rozdíl mezi kreditní a debetní kartou. Dostupné z: <http://prodej.mesec.cz/kreditni-karty/texty/jaky-je-rozdil-mezi-kreditni-a-debetni-kartou/>.

Inštitút bankového vzdelávania NBS, n.o. (2013). Projekty. Dostupné z: <http://ibv-nbs.sk/Projekty>.

Jugendnetz. (2014). Junge Seiten. Dostupné z: www.jungeseiten.de.

Junior Achievement. (2014). Banky v akcii. Dostupné z: <http://www.banky.jasr.sk/showdoc.do?docid=1479>.

Nadácia pre deti Slovenska. (2012). Škola rodinných financií. Dostupné z: <http://www.skolarodinnychfinancii.sk/>.

Nadácia pre deti Slovenska. (2013). Poznaj svoje peniaze. Dostupné z: www.poznaj.sk.

Narodowy Bank Polski. (2014). Edukacja. Dostupné z: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/adf/adf.html>.

Netzwerk Finanzkompetenz NRW. (2014). Angebote für Schulen. Dostupné z: http://www.netzwerk-finanzkompetenz.de/Angebote_fuer_Schulen-253.html.

New Zealand Bankers Association. (2014). Financial literacy. Dostupné z: <http://www.nzba.org.nz/banking-information/financial-literacy>.

Partners. (2011). Den finanční gramotnosti. Dostupné z: <http://www.partners.cz/cs/projekty/den-financni-gramotnosti/>.

Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży. (2014). Edukacja Konsumentka. Dostupné z: <http://www.edukajakonsumentka.pl/>.

Portal Edukacji Ekonomicznej. (2014). Edukacja w NBP. Dostupné z: <http://www.nbpportal.pl/pl/edukacja>.

Präventionsnetzwerk Finanzkompetenz e.V. (2014). Unterrichtshilfe Finanzkompetenz. Dostupné z: <http://www.unterrichtshilfe-finanzkompetenz.de/index.htm>.

Provident Polska S.A. (2014). Oczekiwania w obszarze Edukacja finansowa. Dostupné z: <http://www.csr-provident.pl/dialog.html?parent=56>.

Reserve Bank of New Zealand. (2014). Financial education. Dostupné z: http://www.rbnz.govt.nz/financial_education/.

Slovenská banková asociácia. (2008). SBA vypracovala pre klientov bánk slovník bankových pojmov. Dostupné z: <http://www.sbaonline.sk/sk/presscentrum/tlacove-spravy-sba/sba-vypracovala-pre-klientov-bank-slovnik-bankovych-pojmov.html>.

Slovenská banková asociácia. (2011). SBA je najväčším poskytovateľom finančného vzdelávania na Slovensku. Dostupné z: <http://www.sbaonline.sk/sk/presscentrum/tlacove-spravy-sba/sba-je-najvacsim-poskytovatelom-financneho-vzdelavania-na-slovensku.html>.

Slovenská banková asociácia. (2012). Naučíme deti a študentov všetko o peniazoch. Dostupné z: <http://www.sbaonline.sk/sk/presscentrum/aktuality/naucime-deti-a-studentov-vsetko-o-peniazoch.html>.

Slovenská sporiteľňa. (2012). Hra milión pomôže stredoškólakom zvýšiť finančnú gramotnosť. Dostupné z: http://www.slsp.sk/Clanok/sk/hra-milion-pomoze-stredoskolakom-zvysit-financnu-gramotnost/hra_milion_pomoze_stredoskolakom_zvysit_financnu_gramotnost.html.

Stadt München. (2014). Cashless München. Dostupné z: www.cashless-muenchen.de.

Verein Schuldnerhilfe Essen e.V. (2014). Finanz Führerschein. Dostupné z: <http://www.schuldnerhilfe.de/finanzfuhrerschein-bietet-jugendgerechte-schuldenpraevention.html>.

Young Enterprise Trust. (2013). Financial Education. Dostupné z: <http://www.youngenterprise.org.nz/>.

Your Chance. (2013). Finanční gramotnost do škol. Dostupné z: www.financnigramotnostdoskol.cz.

Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Zadluženost domácností v letech 2000 – 2012 (v mil. Kč)

Graf 2: Počet nařízených exekucí v letech 2002 – 2012

Graf 3: Počet bankrotů a návrhů na bankrot v letech 2008 – 2013

Graf 4: Pohlaví respondentů

Graf 5: Věk respondentů

Graf 6: Vzdělání respondentů

Graf 7: Podle čeho si vybíráte finanční instituci (banku, pojišťovnu ...)?

Graf 8: Pokud uzavíráte s finanční institucí smlouvu, přečtete si ji vždy úplně celou, než ji podepíšete?

Graf 9: Využili jste někdy služby finančního poradce?

Graf 10: Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

Graf 11: Půjčili jste si někdy od finanční instituce na Vánoce nebo dovolenou?

Graf 12: Víte, co je RPSN?

Graf 13: Nejste-li spokojeni s průběhem finanční služby, víte, kam se obrátit?

Tabulka 1: Standard finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně základní školy

Tabulka 2: Standard finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně základní školy

Tabulka 3: Standard finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně základní školy – pokračování

Tabulka 4: Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy

Tabulka 5: Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy – pokračování

Tabulka 6: Pozorované četnosti pro první a pátou otázku

Tabulka 7: Očekávané četnosti pro první a pátou otázku

Tabulka 8: Vypočítané chí-kvadráty pro první a pátou otázku

Tabulka 9: Pozorované četnosti pro druhou a sedmou otázku

Tabulka 10: Očekávané četnosti pro druhou a sedmou otázku

Tabulka 11: Vypočítané chí-kvadráty pro druhou a sedmou otázku

Tabulka 12: Pozorované četnosti pro třetí a desátou otázku

Tabulka 13: Očekávané četnosti pro třetí a desátou otázku

Tabulka 14: Vypočítané chí-kvadráty pro třetí a desátou otázku

Příloha

Dotazník – Finanční gramotnost – Finanční instituce

- 1) Jste: žena   muž
- 2) Věk: 15 – 20 let   21 – 55 let   56 a více let
- 3) Vzdělání: vyučen   střední škola s maturitou   vyšší nebo vysoká škola
- 4) Podle čeho si vybíráte finanční instituci (banku, pojišťovnu ...)?
  - a) propagace na internetových stránkách
  - b) doporučení od rodiny, přátel
  - c) inzerce v novinách
  - d) jiné – uveďte:
- 5) Pokud uzavíráte s finanční institucí smlouvu, přečtete si ji vždy úplně celou, než ji podepíšete?
  - a) ano
  - b) ne
- 6) Využili jste někdy služby finančního poradce?
  - a) ano
  - b) ne
- 7) Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?
  - a) ano   jaký?
  - b) ne
- 8) Půjčili jste si někdy od finanční instituce na vánoční dárky nebo dovolenou?
  - a) ano
  - b) ne
- 9) Víte, co je RPSN?
  - a) ano – uveďte:
  - b) ne

10) Nejste-li spokojeni s průběhem finanční služby (pojistka, úvěr ...), víte, kam se obrátit?

a) ano – uveďte:

b) ne